

לילות כיסופים בדיונות הסהרה

זריחה במרוקו - פרק ראשון

אעופה אשכונה | בין הדר ויוקרה
לעוני עמוק, בין פסגות האטלס
לדיונות הסהרה, נחשפת מרוקו
במלוא הדרה ועליבותה כאחד

הרב יעקב ב. פרידמן
ואהרן קליגר יצאו
למסע חוצה מרוקו.
בזרעם לקברי
הצדיקים שמרעידים
את הלבבות עד
היום, היה עליהם
לעמוד מול פקידי
ההגירה המבולבלים,
השוטרים שמבקשים
לסייע ולהצטלם,
המלומדים של שווקי
וואזאן וההערכה
הבלתי מובנת למלך
ולוותר על ביקור
בעיר החלומות של
בתי הספר לצילום

ערב שבת בחצר מתחם ציונו של רבי
יחיא בן ברוך. ראש הישיבה הרב נתן
שטיינברג והתלמידים בדבקות

הדיונות בסהרה

”

הדרמנו לעבר מחוז תפילאלת, ודיונות הסהרה החלו להיחשף. הדרך גם הפגישה אותנו בדרך בלתי אמצעית עם אפריקה העתיקה, שבטי ברברים בבתי בוץ, כובסות על האגם, כפרים זרוקים, בין הרים מכוסי שלג נצחי, שהגדירו מחדש את הנידחות...

”פספורט!” הוא שב ונועץ בנו עיניים חמורות. “כבר לקחו לנו את הפספורט.”

אותה אנגלית. הוא מסתכל בנו במבוכה. אני מניח שהבורות שלו באנגלית ניצבת בינינו כתב־אשמה. הוא מתבייש להודות בבורתו. הנושא המבין הזה של פקדי הגירה שאינם דוברי אנגלית, הוא נושא לא־פתור בארץ המגרב.

3. בו נלמד, מה בין פֶּלאח מרוקאי על עיזתו, לפקיד במדים, כורע תחת נֶטל מדליות

מהחדר הפנימי בוקעים ועולים רעשים ורחשים ונקישות חותמות. יש במרוקאים, בצבעוניות שלהם, בתסיסה ובאי־השקט – מנשמת הילד. הם מאוהבים בחלק הרהבתני של הקיום. כל העסק המצועצע של מדים וטפסים, פקודות וחותרות, מתקבל כאן בחיבה. הרבה נקישות מיותרות על מסמכים מיותרים. זמן הוא מצרך המצוי בקזבלנקה בשפע בלתי נדלה. איש לא ממחר מהיכן־שהוא לאן־שהוא, ואיש לא מנסה לקדם אירועים. מתי מעט המקומיים – מוציאים קדרות וצלחות, ומתכוונים להמתנה ממושכת. הַמְתָּנָה היא חלק חשוב בסדר יומו של המרוקאי.

פקיד־ההגירה יוצא אלינו ואומר בחומרה: “שתי וויזות לא תקינות!”

האנגלית שלו מצומצמת. הוא לא טרח להסביר מה לא תקין. בעלי הוויזות הובהלו, הפקיד שב ומסתגר אתן בחדר פנימי. הם אוהבים כאן חדרים סגורים ודלתות נטרקות. זה עושה רושם, ורושם מפצה על חסכים בתחומים אחרים.

תחפושותיה. תחנות דלק מודרניות, אוירת נהנתנות במוקדי בילוי, אוטוסטרדות במרכז. אבל בנימי־נפשה, מְעַבֵּר לקניון, חבוקה בגלימתה – מתנמנמת לה קזבלנקה היהירה והדשנה בחיק הפרימיטיביות הביתית. עם הפינאנים והפיילות. מרוקו הפנימית, היא בעצם פִּיילָה אחת גדולה. זה מקור גסותה. מקור יופייה.

בית הנתיבות נראה כמו אנדרטה להוד מלכותו מוחמד השישי שתמונתו והשראתו ניבטות מכל פינה. הציבור כאן אוהב את מלכותו ומסתייג מגחמנותו – באותה רמת חיוניות. כל הפקידים לבושים מדים מפוארים ומגוחכים. ניסיון קצת קיצוני להיחלץ מהברדס והקפטן, אל חיק המאה ה־21. מפרידים אותנו מהדרכונים והוויזות בעסק גדול. הפקיד נבלע עם הררי המסמכים שלנו בחדר פנימי. גם ממנו משתקפת תמונתו האהובה של המלך ירום הודו.

נותנים לנו לחכות. אנו עוקבים מהצד אחר מסע התלאות שעברו הוויזות. הן נעו מחדר לחדר, משם לאולם נוסף, וחוזר חלילה. לא נראה שיש בכל העיסוק הזה מטרה סדורה. יש כאן בשדה מעט מאד תכליתיות. חלק גדול מהמעשים כאן נועדו לַיִירָא. לעורר בעיני התייר את הרושם, שמרוקו מְסִיבִית עם גְדוֹלָה ותפארת – מכפי שהיא נראית.

שוטר חולף על פנינו. מדחיק את החמימות המרוקאית הספונטאנית, ומתאים לעצמו טון סמכותי: “פספורט!”

מלרע. הגיה ערבית כבדה. עיניו מתרוצצות. חשדניות. “כבר לקחו לנו את הפספורטים”, אמרנו באנגלית. הוא אינו דובר אנגלית. לפיכך הוא חוזר על המילה היחידה שהוא כן מבין באנגלית.

1. איוואן מספריית ‘מחניים’ אומר שלום

לשדה התעופה של קזבלנקה הגענו אחר הצהריים לאחר נחיתת ביניים במילאנו. הטיסה עצמה ממילאנו לקזבלנקה לוותה באי נוחות. עוד לפני שפנינו לשרוול העלייה למטוס אנחנו מבחינים בסממנים ערביים; שפת הדיילים, אותיות ומילים מארץ אויב. גם נוסעי המטוס, רובם בני־דודנו, מהווים מטרד עוכר־שלווה. בפרט המקומיים בגלימות ומצנפות. אחד מתוכם נראה חשוד בעליל. חוֹסֶה מכף רגל ועד קדקוד בברדס וגלימה. דמותו של ה־איוואן־הקלאסי מספרי ‘מחניים’ לילדים. אותו ‘איוואן’ העתידי בהמשך להניף חרב או רימון. מדי פעם החטיף לעברנו מבטים מזרי אימה. לקראת הנחיתה נועץ בנו ‘איוואן’ את המבט מהאירורים של הרשע בספרי ‘מחניים’, בלית ברירה הפנינו לעברו מבט, הוא היטיב את הברדס שלו ושאל באנגלית טובה:

“אתה מדבר עברית?”

כן, עניתי בבלבול גדול.

“נו, אז אתה מישראל... ואנחנו אחים...”.

לחיצת יד חמה, חיבוק אמיץ. ברוכים הבאים לארץ המגרב.

2. שדה התעופה הבינלאומי מוחמד השישי, קזבלנקה | להיחלץ מהגלבייה לחיק המאה ה־20

שדה התעופה הבינלאומי על שם מוחמד השישי בקזבלנקה, מקדם את פנינו, מְסִיבִי ומרשים. הטרמינל המרוקאי עושה מאמץ נואש להתחפש למערב. בעצם קזבלנקה כולה נקרעת בין

תמונתו של המלך בשדה התעופה

ואפילו כלנו חכמים כלנו מסננים.

מִצָּוָה עָלֵינוּ, לֹא לְהַתְפַּשֵּׁר עַל הָאֵיכוֹת וְהַכְשָׁרוֹת
עֵסֶק. הַבְּחִירָה הַמְּהוּדָרֶת בִּיּוֹתֵר.

לחברי ועדת הרבנים ולכל בית ישראל
פסח כשר ושמח

02-940-4050
www.askan.co.il

באחריות יבואן רשמי סאני

מחירים
הוגנים

שירות
מתקדם

מגוון
מכשירים

אחריות
מלאה

עסק
טכנולוגיות כשרות

חביבות מרוקאית בכל פינה

גיטרה, ונפשו פורטת על מיתריה. הגיטרה של ישיבת 'קה אכסוף' איננה כלי מוסיקלי. אלא מִבְּעָרְךָ להצתת גחלים עמומות. פקיד-הגירה חמור-סבר פורץ מלשכתו, ניצב בנחישות בין התלמידים, ומשמיע את הטיעון היחיד שמבדיל כאן בין פלאח מרוקאי על עיזתו - לפקיד-הגירה כורע תחת נְטָל מדליות: "פספורט!"

"באשְׁפַּעֲרֶה, אֵיךְ ווִיל אָמוּנָה..." שואגים מולו הבחורים. הוא נשמט במבוכה, ופורש לצדדים. חיוכים מהססים עם חמימות מרוקאית אותנטית מבליחים בין הפקידים המבולבלים. איש בטחון שבע ימים מגיח בבהלה. הוא מסתכל בריקוד הנלהב, בעיניים החיוניות. איזה זכרון מהעבר ניצת בו. הוא מרכין את ראשו וממלמל בערבית:

"האדא חייף אֵלֵלָה! אלה עובדי האלוקים..."

4. ובו נלמד איך אומרים
בקזבלנקה "ווייל קיינער קען
מיר נישט שלעכט טאהן..."

הבחורים ה'שבוים' מגיעים בבהלה גדולה, ולוחשים לו לרבי נתן באוזנו:

"יתכן שיעצרו אותנו על ניסיון להברחת גבולות, כנראה יחזירו את שנינו לישראל!"

אבל רבי נתן שטיינברג כבר לא שם. הוא מחבק את הנערים המבוהלים בכתפיו, מצמיד אותם למעגל הישיבתי המזמר, וחוזר על הטענה היחידה שיש לה מבחינתו תוקף ואור ותחיה ברגע כזה של טירוף מערכות:

"ווייל קיינער קען מיר נישט שלעכט טאהן..."

ווייל קיינער קען מיר נישט גוט טאהן

נאר דו אליין..."

רבי חיים כץ, היועץ החינוכי של הישיבה, האיש והלהבה, משתיק את הקבוצה. הוא ניצב באמצע המעגל, פורש זרועות בהמיה, ושואג ברעש גדול:

היכולת המפעימה של צעירים, לנדוד בנופיהם הפראיים של חבלי הסהרה והאטלס, בלי לשזוף טיפה אחת של ים, אתר-תיירות, או נהר, מוזאון או מגדל. ללא קניית מזכרות, או צילום אתרים. לאיש לא היה פנאי-נפשי לחשוב על תיור ועל צילום, ועל מזכרת...

'מרחאבא' קבלת פנים חמה וספונטאנית של המרוקאי ברחוב

עוברת שעה, הצעירים המבוהלים מועברים מחדר לחדר כמו בימים הטובים של שלטון הוואירים. רבי נתן שטיינברג ראש הישיבה אוסף את נערי ישיבתו לירכתי הטרמינל, ופוצח בשיר של דבקות:

"אליך נְשֵׂאתִי אֶת עֵינַי..."

"באשְׁפַּעֲרֶה אֵיךְ ווִיל אָמוּנָה..." ("בוראי אני רוצה אמונה)

לצד סגולותיו החינוכיות הנפלאות, רבי נתן שטיינברג הוא פלא מוסיקלי. ה'חיות' והמתיקות שהוא מסוגל לשאוב ממילים ותווים, עשויה לטלטל נפש צעירה בכל מקום ובכל תְּנָאִי-שעה. הבחורים, לאחר יממה ללא שינה ומפגש עוכר-שלווה עם ארכאיות ערבית, נשאבים אל המתיקות ואל כלות הנפש:

"ווייל קיינער קען מיר נישט שלעכט טאהן..."

ווייל קיינער קען מיר נישט גוט טאהן

נאר דו אליין..." ("כי אף אחד אינו יכול להרע לי, כי אף אחד אינו יכול להטיב לי, רק אתה לבדך)

קול השירה הולך וגובר. המתיקות נמשכת בגופים המותשים. פקידי הטרמינל מתקבצים סביבנו בבהילות, ובוהים בתופעה המוזרה. דבר בהכשרתם לא הכשיר אותם לקבוצת תיירים העוצמת עיניים ופוצחת בשיר של דבקות - בעיצומה של בדיקה מתישה.

שרוליק, ה'בעל מנגן' של ישיבת 'קה אכסוף', שולף מתרמילו

היה מדהים!

מרגישים חג

פסח כשר, שמח ו...
אושר עד

ציונו של רבי עמרם בן דיוואן במרכז החצר

"צדיקי מרוקו! רבינו עמרם בן דיוואן! רבינו יצחק אבוחצירא! אנחנו באים אליכם, תרחמו עלינו! תפעלו למעננו בשמים!..." קצת קשה להאמין, אבל באותו רגע ממש, נגש עוזר של פקיד-ההגירה ואומר בחיוך:

"אוקיי, אוקיי! יור פספורט אוקיי!" ואז עושה החבורה את הדבר הכי נפלא שהיא יודעת לעשות. כולם מחבקים את כולם! שני הבחורים הפדויים נישאים אל על, ומונפים בחיבה והתלהבות באוויר... רוח של חדווה ואחדות נמסכת בלבבות.

"רבינו עמרם בן דיוואן - בדרך אליך!" שואג רבי חיים. "בדרך אליך!" צוהלים הנערים.

5. על פקידים נמרצים, מדים ודרכונים, ועל 'הוטל בן דיוואן'

אנחנו מקבלים בחזרה את הוויזות. מְפָנִים אותנו סוף סוף לביקורת דרכונים נורמטיבית. ושוב פקידים ומדים ונשקים וטפסים. פקיד הדרכונים מקדם את פנינו בחיוך נלהב, הוא נעזר במתורגמן דובר אנגלית. הוא בוהה שעה ארוכה בדרכונים ובוויזות, מדפדף עד לסוף ושוב חוזר להתחלה, פתאום, ללא אזהרה מוקדמת הוא מתחייך חיוך רחב מלא שמחה, וקורא בעליצות:

"מֶרְחָאבָא! יא סאלאם עליכם!"

הוא מחכה לראות אם ירדנו לשורש העניין. אנחנו עונים במקלה.

"מֶרְחָאבָא! יא סאלאם עליכם!"

הוא מניד ראש בסיפוק, שוקע שוב בניירות. מרים טלפונים לפה ולשם, נועץ במתורגמן לאנגלית, שב ובוהה, ואז הוא שואל משהו בערבית.

המלווה שלנו, אהרן בטיטו, אורח תכוף בארץ המגרב, מתרגם, "הוא שואל איפה אתם מתאכסנים".

לזואזאן הגענו לאחר חצות. מחוץ לעיר, בין חורשות בוקיזה עבותות חבוי כעיירה לעצמה - מתחם קברו של הצדיק רבי עמרם בן דיוואן. המתחם, קומפלקס ענק של מבנים חצרות ובתי מדרשות, מתחזק בידי משפחות ערביות מזואזאן הסמוכה. הנהג הערבי מטפס במעלה הגבעה אל ה'ציון', ומבין חומות המתחם עולה ובוקעת שירה אדירה

נקיון יסודי על בסיס יומי

תלמידי הישיבה סביב הציון הקדוש

מעגל המשאלות בחצר הציון

אוצר החכמה

שנת ה

100,000

ספרים

היכוננו למבצעים ולהפתעות של פעם בחיילים!

**אוצר
החכמה**

הספרייה היהודית הממוחשבת הגדולה בעולם

שנת ה
ספרים
100,000

אוצר החכמה • גירסה 17.0

אוצר החכמה. מירסקי 17 ת.ד. 23609 ירושלים | www.otzar.org | otzar@otzar.biz | 02-5866078

על המקח של הקפטן. ההתמקחות דרך חיים במרוקו

"הדא אל יהוד!"

לקח לנו זמן להסתגל. כבוגרי המזרח־התיכון המדמם – הצטמררנו בהתחלה. באסוציאציה הישראלית צפות הקריאות האלו במחוזות של דם ושכול. כאן בארץ המגרב "הדא אל יהוד" היא ביטוי של סקרנות. השמחה הטבעית הזו עתידה לקדם אותנו בכל שווקי מרוקו. מרוקו שמחה בתיירה. שמחה ביהודיה. שמחה על עצם ההתעניינות בחייה ואורחותיה.

הרכבת יוצאת מתוך הטרימינל, אל חיק מרוקו הפחות־ייצוגית. אנחנו יוצאים מקזבלנקה אל צפון המדינה. התחנה הראשונה – מקנס. עירו של רבי ברוך טולדנו. הנחשלות המרוקאית מכה בך בכל עוז. מבעד לחלון נשקפת מרוקו האותנטית הגוררת את העז אל השוקת. עם הנידחות האורגנית שהשתרשה בעצמותיה. שדות בור מצהיבים הפכו לשדות אשפה מצחינים.

ארץ של ניגודים ודרמה, מרוקו. היא מכילה את אפלולית הסמטאות של פס ומרקש, את ארמונות רבאט וקזבלנקה, הכיכרות והחושות – החוסות בצל עבר רב הוד, אבל מחוץ לכל הקסם המזרחי הדרמטי מתבלגנת לה מרוקו הפרברית, בתי חֶמֶר ובוץ, אשפה והזנחה, ועיירות־רקק המושלכות פרא בצדי הדרך.

המאה ה־21 פולשת מפעם לפעם גם לרכבת, אבל לא מצליחה לקנות בה שביטה. יש לה לרכבת קונדוקטור הבוחן את הכרטיסים ששולמו – באייפון שלו, אבל בין יושבי הקרון נמנו גם שתי עיזים. העיזים במרוקו המודרנית ממלאות את מקום האופניים. בתחנות הפזורות יורדות גם העיזים, ונוודדות עם בעליהן לכפרים הפזורים סביב.

אחת העיזים פולשות לקרון שלנו. הנוסעים בוהים בה. אדישים לקיומה.

הקטר צופר ללא הרף. מן הסתם עוד דרך להפגין גדולה ועיזו. אבל למרות נסיונות־הנפל לצעוד בעקבות הקידמה, מרוקו נֶעה ככלות־הכל בציר שבין העיזים והגלביות.

ההנהלה יזמה קניה משותפת של קפטנים ירושלמיים במקור הכי אותנטי שלהם, ב'מלאח' מרוקאי יצאנו אפוא לשוק, הנערים פשטו בצהלה על חנויות ערביות, ולראשונה יצא לנו לסחור, לשאת־ולתת, לחוות אווירה של שווקי מרוקו אותנטיים. הנערים ורבותיהם קנו קפטנים מרוקאים, על מנת להתעטר בהם בשבת קודש.

בסימטאות ה'מלאח' של וואזאן

שאלה מסובכת למי שמתכננים ללון במתחם קבר הצדיק. "תגיד לו הוטל רבי עמרם בן דיוואן". הפקיד מקשיב, מצביע בתהיה על הטפסים, מהרהר רגע, ופתאום הוא חוזר במרץ על הברכה: "מרחאבא! יא סאלאם עליכם!" טוויטו הבין סוף סוף באיחור את העניין עם הפקיד המוזר. "הוא אומר", מתרגם טוויטו למרוקאית מדוברת, "בקשיש תביאו כבר!".

אנחנו עורכים התרמה קצרה, הפקיד שולח מבטי עכבר חששניים לסביבה, אנחנו מדחיקים לו 200 דרהם. "מֶרְחָאבָא!" הוא מצטהל ומניף את הדרכונים בשמחה, "יֵא סֵאלָאם עֲלֵיכֻם!" מפגש ראשון עם ארץ הבקשיש.

ועוד הכרה שהתפתחה בי במהלך המסע. שתי המילים שנאמרות בתכיפות הגדולה ביותר במרוקו הן 'מרחאבא' ו'בקשיש'. מה שמלמד בעת ובעונה אחת – גם על גדולתה וגם על עליבותה של הארץ הזו.

6. על קניין בניחוח בקלאווה – בין מקנס לקזבלנקה

אנחנו יורדים לכיוון תחנת הרכבת של קזבלנקה, בדרכנו למקנס. גם הקומה התחתית נעה בין אווירת קניין מודרני לשוק באַסְטוֹת ריחני והומה. השילוט החיצוני זוהר, אבל בחנויות עצמן מסבים מוכרים ולקוחות על פינג'אנים, טאג'ינים מחרס, ופרימוסים מפויחים. ניחוחות בקלאווה הודפים את ניחוח הבשמים. שוק־הקניין הפֶּלְאָוּי מחבק אותנו בצהלה כאילו היינו אחים־אוֹבֵדִים השבים למכורתם.

"יא סאלאם! סאלאם עליכם!"

קריאות שמחה ספונטאניות לבביות, חפות מתחפושות ונימוסין. ואם לרגע חשבנו שהערבים המרוקאיים לא מודעים לייחוס שלנו, נשמעות הקריאות המשלימות:

מזכ טוב

אולמי פביליון
pavilion מהדרין
 כנסים ואירועים

בד"ץ העדה החרדית ■ הרב רובין ■ הרב מחפוד

מתחם האולמות וגני האירועים הגדול בירושלים | כנסים ואירועים יוקרתיים מ-100 ועד 1,800 משתתפים
 פביליון מהדרין בהנהלת דוד רוטמן וחיים המדינגר | האומן 14 תלפיות, ירושלים 02-6482482 | **חניה חינם**

מלומדי ואזאן בפעולה. כותבי המכתבים בבסטה בשוק

את הסחורה במחיר מלא, ללא התמקחות.

פתאום, בלי להבין איך ומה, התפוגגו לנו המתווכים, ועמם הנהגים וכלי רכבם. כולם חמקו בזריזות לסמטאות. לא הספקנו לעכל את התופעה, ואנחנו מוצאים את עצמנו מוקפים בגודר חדש, משודרג יותר, של דורשי טובתנו:

"יזראליינע! מאסא אַל חיר! ערב טוב!"

פניהם של ארבעה אנשי משטרה במדים קורנות משמחה. "אי סאלאם! סאלאם עליכום!", הם עוטפים אותנו בחיבוקים וטפיחות־שכם, בעת ובעונה אחת הם שואגים לעבר השַׁבָּאב שלא חיכה להתרעה, וכבר החל נמלט על נפשו:

"רוח מן הון! רוח, רוח!"

גם גילויי החיבה, גם גילויי הכעס, רוחשים הקצנה מזרחית אותנטית. החיבה כמו הכעס רועשת, מופגנת, חוֹבֶקֶת־זועפת. הצבעוניות הדרמטית היא שפה שְׁלֻט.

מרוקו אינה מכירה ביטויי אמצע.

"אהלן! פיף חאלפ? מה שלומכם?"

מפגשנו הראשון עם משטרה מרוקאית. התגובה הספונטאנית מזנקת, להתרחק... להיות מוקף שוטרים ערביים באישון לילה, לא מריח בריאות. אבל לאחר שקיבצנו את מתי־מעט המשפטים באנגלית שהשוטרים דיברו, הבנו שהם כאן כדי לעזור, וכדי לערוב לבטחוננו. הסתבר שהם דאגו לנו יותר משדאגנו לעצמנו. וסילקו מטעמי בטחון את השאבב שהתקהל סביבנו.

הוצפנו בשאלות. למדנו, שהם פשוט סקרנים. עוד ביטוי לקבלת הפנים המרוקאית.

שלומי, צלם המערכת, בוער מתשוקה לצלם את הסיטואציה המתחבקת. הוא מוצא לו פינה מוגנת, מגביה מעט את ה'ניקון', ומפנה אותה בחשאי לעבר השוטרים המפזזים סביבנו. טפיחה על שכמו מרתיעה אותו, הוא מפנה ראש לאחור, ופוגש לחרדתו בעיניו השחורות של עוד שוטר מרוקאי שהגיח מאחור. הרבה מדיי תקנים במשטרת מרוקו.

השוטר החדש מתחייך אליו בהתלהבות, ומצביע במרץ כלפי עצמו. לאחר מבוכה קלה התברר, שהשוטר פשוט ביקש תמונה גם לעצמו. הוא נעמד להצטלם בארשת חשיבות. אחר כך התחייך במבוכה, הצביע לעבר המצלמה וביקש לראות איך יצאה התמונה.

הכניסה למלאח בוואזאן

7. בו יסופר על מפגש ראשון ומרגש עם משטרת מרוקו

כבר 10 בלילה. ירדנו מיוגעים בתחנת הרכבת של מקנס. מכאן ביקשנו להמשיך בכוחות עצמנו צפונה לעיירה ואזאן. בתחנת הרכבת אנחנו מחפשים רכב. מספר מקומיים נלהבים לסייע. אנחנו מגלים שקל יותר להשיג עזרה הומניטרית בלב מקנס מאשר ב'כיכר השבת'.

הם משיגים עבורנו אופציות של כלי רכב, מתמקחים למעננו על המחיר. אווירה נינוחה, כמעט. בצדי הדרך מין קיוסקי־באסטות מוארים באור נרות ועששיות. במקום גוזז מוכרים כאן ערק מרוקאי, ומין משקה המופק מתאנים. כולם לוקחים את הזמן. איש לא ממחר, גם ההתמקחות נעשית בחיבה. כולם מאושרים מהסיטואציה. לאחר יומיים במרוקו למדתי שהתמקחות היא דרך חיים. מין הווי. סוחר מרוקאי ירגיש כמעט מרומה אם תקנה ממנו

UP • HOFFER

לכל החניות שבדרך, טוב שיש פנגו

גם בימי חול המועד פסח חונים רק עם פנגו בקלות ובנוחות, בכחול לבן ובחניונים ברחבי הארץ!

חג כשר ושמח!

ניתן להשתמש בפנגו בניידים כשרים.

שירות החניה בכחול לבן ניתן גם בחיוג בכל טלפון נייד.

pango.co.il | *4500

משתתפים על קברו של רבי יצחק אבוחצירא בטולאל

יותר מכל שווקיה
וכיכרותיה של
מרוקו, המקום הזה,
קברו של רבי יצחק
אבוחצירא מאבות
השושלת, יצק את
המרוקאיות. מכאן
ההיצמדות לאמונת
צדיקים, מכאן -
הנטייה העזה לצבע
לרגשנות. רבי יצחק,
איש האלוקים, היה
בשירתו ממחולליו
הגדולים של הצבע
המרוקאי...

זוהי מרקו. פשוט ונעימת הליכות. קצת ילדותית. סקרנית.
רועשות ורוגשת.
השוטרים התגלו כמארגני תחבורה יעילים. כעבור דקות
מהחיבוק הראשון – כבר היינו ישיבים, בעזרת משטרת מקנס,
בטרמינל מרווחת, בנסיעה לילית לעיירה וואזאן.
השוטרים מאושרים לגלות שהסתדרנו. ננפופים וברכות.
"תסבאח עלא חירא"

מעבר לחביבות המופגגת שמרוקו מגלה לתייר היהודי, יש למרוקאים תפיסה משלהם על תפקיד המשטרה. יותר משתפקידה של המשטרה המרוקאית למנוע התפרעויות, תפקידה לסייע. ויש לכך ביטויים אבסורדיים. בטיטונו ארצה, בבדיקו הבטחוני בטרימיל של מרקש, נפלו מהארנק שלי כמה מטבעות. שני שוטרי גבול השתרעו ללא היסוס על הרצפה, במאמץ לסייע לי להרים את השקלים...

8. בוואזאן עירו של רבי עמרם | מה בין סוס כבוי מד"י, לסוס נלהב מד"י

לרואזאן הגענו לאחר חצות. מחוץ לעיר, בין חורשות בוקיצה עבותות חבו כעירה לעצמה – מתחתם קברו של הצדיק רבי עמרם בן דיוואן. המתחם, קומפלקס ענק של מבנים חצרות ובתי מדרשות, מתחזק בידי משפחות ערביות מוואזאן הסמוכה. הנהג הערבי מטפס במעלה הגבעה אל ה'ציון', ומבין חומות המתחם עולה ובוקעת שירה אדירה:

"וַיְהִי נָא רַחֲמֶיךָ מִתְּגוֹלָלִים עַל עַם קְדוֹשְׁךָ - -"

נרות מהבהבים ליד חלקת הקבר, לצדם, יוקדים בשלהבות משלהם – קבוצת בחורים מ'קה אכסוף'. מאחוריהם יממה של נסיעה מתישה. מילאנו קזבלוקה, פס, וואואן, יממה של טלטולים על-פני מחצית המדינה, וכף-הקלע מול שגינות פקידי הגירה. עכשיו הם כאן מותשים, מורעבים, ריחות מעדניו של רוני, טבח מרוקאי שייבאנו מארץ הקודש. כבר נישאים מהמטבח. אבל

דקורטיב כמו בתר

אילו היינו מקשטים כתר

בברודווי המובילה בפרונט ההלבשה החסידית לא מתפשרים על השקעה: בגיזרה ובטקסטורה מלכותית, יוקרתית ומכבדת, כל תפר ותפר יהפכו את ההתחדשות שלך למושלמת ויכבדו אותך לאורך זמן. בברודווי זה לא רק איחול: את הפסח הזה תחגגו כמו בני מלכים.

הגיע משלוח חדש של דוגמאות חדשות

— CHASIDISH CLOTHING —

BROADWAY

ברודווי. משקיעים. בהופעה. מושלמת

חליפות • בעקיטשעס חלק ופרחוני • חולצות • הלבשה אישית • תשישי קדושה • הנעלה

טלפון ארצי: 1599-599-123

ירושלים מיכה 4 | בני ברק הרב וילקומירר 16 | בית שמש נהר הירדן 30
ביתר עילית המגיד ממזריטש 54 | אשדוד עקביא בן מהללאל 2

שפשוואן, העיר הכחולה

“אבא תכבס אותי לגמרי
תאיר לי את הנשמה –”

סביב מתחם הקבר נעות דמויות של מוסלמים מקומיים. מעבר למתי-מעט המקומיים המופקדים על שלום הקבר ומתפרנסים מכך, חלפו לידינו לאורך המסע מיני דמויות-של-קברים תוצרת מרוקו המוסלמית; סוג נפשות שהילת-צדיק, נר תפילה ואפולית של קבר, פורטת על לבם. החיבור לדמות הצדיק – מושרש גם בלב המרוקאי המוסלמי.

■ ■ ■

רבי אהרן גומבו, ראש ישיבת 'קה אכסוף', איש חינוך מלגו ומלבר, הוא נע כל העת בגמישות של לוליון בין עולם 'הטעם העליון' בו מפרסכת נשמתו, לעולם ה'בצלים-והשומים' של חניכיו וקשייהם חניכיו. “אני נשמה בגלות”, אמר לנו אחר כך, “התפקיד שלי מפקיע אותי כל הזמן ממקומי הטבעי”.

הרב גרוסמן אמר פעם, אמרנו לו, רב שמבקש להשפיע בציבור חייב להיות מוכן לשאלה, “איפה היית כשהגג שלי דלף בחורף...” אתה מבין בדליפת גגות בחורף?

הרב גומבו צוחק צחוק עייף. “אתם שואלים אם אני מוכן לשאלה? אנחנו גרים שם בגג הדולף הזה! בחורף ובקיץ. רבי נתן שטיינברג ואני. הצלחנו לכוון בגג הדולף ישיבה! אנחנו שוכנים בארבעים ושניים גגות דולפים...”

האווירה כאן, אמרנו להרב גומבו, לאורך המסע כולו, ספוגה ב'הכרטיט', היכלות הנגינה והאצילות, דיבורים מלהיבים, הרגשים נשגבים... כך מטלטלים נפשות. אבל נפשות כאלו זקוקות בעיקר ליציבות. סדר. מסע למרוקו – טלטלה של ממש!... הנה, 'מעמד' עצום כזה אצל רבי עמרם... זה לא מוציא את הנערים מאיזון?

“הבעיה של מרבית הבחורים”, אמר הרב גומבו, “היא חוסר מודעות למצב העגום שלהם, וחוסר עניין במצב שלהם. במצבי קיצון של הישרדות, קל יותר להפגיש צעירים עם בעיות החיים ושאלות קיומיות... כשאדם יוצא מאזורי-הנוחות שלו, והוא מוצף בלחצי הקיום, הוא פתוח לבירור. מה קורה אתי, מי אני בכלל...”

“

פסעו שם לצידנו 40 נערי 'קה אכסוף'; בשלב כלשהו של חייהם הסתכסכו עם דף הגמרא, והדרישות התקניות של הסטריאוטיפ הישיבתי. רבי נתן שטיינברג ורבי אהרן גומבו קיבצו אותם תחת אברותיו של רעיון גדול, ונטעו בהם את ה'נפש חיה'; לימדו אותם לכסוף, לשווע...

תפיסה חדשה. השוטר המרוקאי שליווה אותנו

העיניים ממוקדות בחלקת הקבר, יוקדות בנהירו עילאה: “...ריבונו של עולם האב שויין רחמנות אויף דייןע קינדערלך...”

כולם נושאים עיניים ורגליים, וכך הפכו שברי אנחות ולחצים ומיצרים של צעירים – לתפילה אחת כובשת.

■ ■ ■

התברר שטלטלות הדרך הביאו את הנערים לטלטלה פרטית משלהם. המחיצות מושלות. נער צעיר חבוש כובע מצחיה פריקי, לבוש של מותגים – מטיל את עצמו וייסוריו על הסלעים השחורים של ה'ציון', פניו שטופות דמעות, והוא הומה בקדחתנות, במרידות גדולה, דיבורים הישר מלבבו. שני נערים מצטדדים, צמודים לספר תהילים, משלבים ידיים, הם קוראים בהתרגשות פסוק אחר פסוק מ'עשרה קפילאך'. קבוצת בחורים עומדת נטועה בפינה אחרת של המתחם, ושרה לעצמה בהמיה חרישית, בדבקות פנימית, את ההמנון הפנימי של המתחזקים ומבקשי הדרך באשר הם:

מציאתי

תמצאו כזה מחיר?

395 ₪ בלבד!

בלעדי ברשת יפה נוף-פלדהיים

משניות 'עטרת שלמה'

הוצאת המשניות המפוארת והאיכותית ביותר, במהדורה חדשה, מתוקנת באלפי תיקונים ובמחיר שטרם היה כמותו!

הזדרזו, המבצע בתוקף עד גמר המלאי

2500
איורים

16
כרכים

101
פירושים

12.000
עמודים

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ניתן להשיג גם ברשת חנויות "יפה נוף-פלדהיים": ירושלים: **חדש!** מלכי ישראל 17 | סופרסטור מאה שערים 17 | צומת בר אילן 1 | גבעתיים 28 | **חדש!** בית וגן - הפסגה 50 | בית הדפוס 32 | מודיעין עילית - קרית ספר: אבני נזר 26 | שד' חמד 1 | ברכפלד: רבי יהודה הנשיא 14 | בית שמש: שכונת חפציבה רחוב בן איש חי 29 | חזון איש 17 | בני ברק: רבי עקיבא 130 | אהרונביץ 19 (מול מרכז ריסונים) | ברטנורא 3 | רבי עקיבא 43 | עזרא 45 | אשדוד: יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' - ענק הספרים | פתח תקוה: קהילות יעקב 4 - גני הדר | ההסתדרות 2 פינת רוטשילד | אלעד: יהודה הנשיא 90 | קרית גת: רח' האדמו"ר מחב"ד 1 פינת נתיבות שלום (בין קרעטשניף) | רכסים: סביון 39 (בנה ביתך) | **חדש!** אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אהל משה.

ערב שבת קודש, סופרי 'בקהילה' ברחובות וואראזאט

"אמן! אמן!"

ומהשאגות עולה, כי ה"סכרת הארורה" של יענקי מציקה לה לשיבה כולה. הסכרת של יענקי כואבת לנו.

אפילו מהיכלו של הצדיק מוואזאן נשקפת תמונתו של מוחמד השישי. הדבקות הזו בתמונת המלך קצת צורמת. בהתחלה זה היה נראה תופעה מוזרה. תמונת המלך תלויה בכל בית קפה, בכל מסגד, משרד עורכי דין, ולהבדיל, קבר של צדיק. כנראה איש חביב הוד מלכותו, אבל עד כדי כך?

רק מאוחר יותר הסבירו לנו שהחוק מחייב תליית תמונה שלו בכל מקום ציבורי. מתברר שלא לאהוב את מוחמד - זה בניגוד לחוק.

9. קפטנים ירושלמיים ב'מלאח' של וואזאן

יצאנו לשווקי וואזאן, ול'מלאח' היהודי שנשמר בה. 'מלאח' הוא הרובע היהודי בערי מרוקו. אין עוד יהודים בוואזאן, אבל 'מלאח' יש ויש. וגם סממנים ושמות יהודיים. את שער הכניסה למלאח עדיין מעטרים פסוקים עבריים וסמל מגן דוד. וגם קפטן...

ההנהלה יזמה קניה משותפת של קפטנים ירושלמיים במקור הכי אותנטי שלהם, ב'מלאח' מרוקאי (שזה עדיין השם של הבגד בשוק הערבי, 'קפטן'). יצאנו אפוא לשוק, הנערים פשוטו בצהלה על חנויות ערביות, ולראשונה יצא לנו לסחור, לשאת ולתת, לחוות אווירה של שווקי מרוקו אותנטיים. הנערים ורבותיהם קנו קפטנים מרוקאים, על מנת להתעטר בהם בשבת קודש.

בשולי המלאח של וואזאן הפכה הבורות לעסק משגשג. קבוצת דוכנים נטועה בלב הרחבה, ובתוכה מלומדי וואזאן - היינו אנשים יהודים קרוא-וכתוב - מעניקים שרותי כתיבה וקריאה בשכר. מרוקאי מקבל מכתב מהרשויות, ואין לו מושג מאיזה צד

האוטובוס החל פותח בירידה האימתנית מפסגות ג'אבל טובקאל. העמק בן ארבעת אלפי מטרים השתפך למרגלותיו בשפעת גוונים וצוקים, והסעיר את הדמיון. מהאופק פרצו לקראתנו בבת אחת פסגותיו הלבנות של האטלס, המאדימות במכחול השקיעה, בין נופי האש והקרח. קולו של ר' חיים עולה, כאילו התנשא - חוצב להבותיו

בזמני טלטלה בחורים גם מתלכדים, יוצאים מהאגו שלהם, ומתגבש בהם יסוד חברתי, חסרי בטחון נפתחים..."

בעולם החסידות, אמרנו להרב גומבו, נשאלה פעם שאלה בעסקי סוסים. מה עדיף, סוס מתזז וקופצני מדי, שיש צורך להרגיע באמצעות שוט, או סוס שקט מדי, שבעצם גם אותו יש להרגיע באמצעות שוט... היינו, האם עדיפה נפש שהתסיסה שלה מפריעה לרוחניות יציבה, או נפש כבויה שאין בתוכה גחלים להבעיר, אבל אין בה תסיסה מזיקה...

"הרי ברור מאליו", אמר, "שעם נערים בעלי נטיה לרגש ולרוממות - קל יותר לעבוד. קל להפגיש אותם עם גבהות ולהטעים להם מתיקות. מצד שני, אם אתה עמל עם נערים כבויים, ואתה מצליח להוציא את נפשיותם לאור, החיות שלהם יציבה ומבוססת יותר".

שמש מדברית בוהקת עולה על וואזאן. נפרדים מרבי עמרם. ר' חיים כץ, מדרין המסע והנפש החיה מאחורי האירועים, כבר ניצב שם בחצר, כולו חיוניות. מהמטבח המאוותר עולים ניחוחות טריים של פיתות מרוקאיות לפת שחרית. ר' חיים, אמן בגיבוש רגשות ותרגום פרכוסי-נפש ערטייליים לסדר-יום חברתי. הוא יוצר מעגל.

מעגל המשאלות.

בחורים מחזיקים ידיים במעגל, ישיבת 'קה אכסוף' עושה שימוש נפלא בכוח החיבור הקבוצתי. "גם אם מחברים ביטויי מצוקה זה לזה", אמר ר' חיים בהתפעלות, "זה יוצר גלי-הדף של תקווה". כל בחור מתבקש אפוא לשתף את החבורה במשאלה אחת, הכי אישית, הכי כמוסה שביקשו אצל קבר הצדיק. משאלות מהקישקעס הפצועים, ללא צנזורה וללא רתיעה.

"שאתפטר כבר מכל התאוות!"

"אמן!" רועמים הקולות.

"שאתפטר כבר מהסכרת הארורה שלי!"

יענקי, נער בעל תעצומות ונפש, שמנהל חיי תורה ומאבק בצל סכרת נעורים מרה.

השוק במרקש

מנחה של ראש השנה באמצע שבט. ראש הישיבה בתפילה

פנימיות, שמנהלת לה סדר־יום בתוככי הנופים המדהימים. 40 נפשות צעירות אטומות לכל היופי האינסופי – הומות לקראת המפגש עם פאר יהדות מרוקו... דברי תורה מושמעים בשמו, סיפורי פלאות, מתנגנים פיוטים שחיבר...

”רבינו יצחק בן רבי יעקב, שואג ר’ חיים, וקולו ועיניו להבה, רבינו יצחק, אנחנו בדרך אליך!”

לא הרחק מאיתנו, מעבר לכל דמיון, נשקפות קצות דיונות החול העצומות של הסהרה... חצינו את אפריקה העתיקה עם קסבות מסעירות־דמיון, יופי משתפך של עבר והווה שמתנפץ בפראיות –

שריר לא זז!...

לטולאל – מפרסכים הלבבות. לחלקת מחוקק ספון, רבי יצחק אבוחצירא הם נוסעים!...

לגעת באורותיו, לכסוף עם פיוטיו, לקרוע רקיעים על ציונו...

הייתי מאוכזב. עייף. מותש. חצינו אלף ק"מ של יופי, פסגות, עמקים, מדבריות... לא הרחק מוואזאן השתרעה, חבוקה בקסמה, שפשוואן, העיר הכחולה... הטובלת זה אלף שנים בצבעי כחול מהפנטים. ביקשתי לעצמי קצת מצב של 'למטה מעשרה'. אולי, העזתי פנים, ואמרתי לו לרבי נתן ראש הישיבה, נעשה קפנדריא לשפשוואן, חבל לוותר על היופי המדהים. בתי ספר לצילום נוסעים לנופים המשכרים האלו..

”נו”, מחייך רבי נתן בסלחנות, “אם בתי ספר לצילום נוסעים... שכנעת אותי, עכשיו תשכנע את הצעירים...”

תיארתי לפני הצעירים את קסמן של העיירות, מאוחר יותר סיפרתי על הזריחה בדיונות הזהובים של מרוקו... על שבטי המדבר הכחולים הנודדים זה אלפיים שנה בשקיעות וזריחות של מדבריות אפריקה, נושאי צֶרִי ולוט. על הנהרות המתפתלים...

”וכל השבטים הכחולים והנהרות המתפתלים”, שאלו בנימוס, “זה בדרך לרבינו יצחק?”

לא, לא ממש, אמרתי, לא לגמרי... פתאום הרגשתי איש קטן. נטול צורה.

נסענו אותו בוקר 11 שעות מהשוק של וואזאן, דרך הרי האטלס אל המדבר, לעיירה טולאל, לקברו של תפארת מרוקו, רבינו יצחק אבוחצירא. לכל אורך הדרך המתישה מתהלכים בחורים ומנסים לעניין את שאר החברה במיני טעימה. אחד הצעירים גם לקח יוזמה.

”רבינו יצחק! הנה אנחנו! בדרך אליך!” שואג רבי חיים המדריך. “אעִוְפָה אֶשְׁכֹּנָה ואֶרְחִיקָה נְדוּד”, פוצחים הנערים בשירו של רבינו יצחק.

11 שעות מתישות עוברות עלינו בנסיעה. מהצפון הקר של המדינה, דרך האטלס הגבוה עד למדבר של תפילאלת. הנוף המרוקאי הוא התגלות עילאית. מיניאטורה של גיאוגרפיה מדהימה. חצינו בדרךנו את מרומי האטלס, נופים מסחררים. כפרים קטנים, פסגות מושלגות, אגמים, ארמונות נטושים, כפרים ציוריים. הדרמנו לעבר מחוז תפילאלת, ודיונות הסהרה החלו להיחשף. הדרך גם הפגישה אותנו בדרך בלתי אמצעית עם אפריקה העתיקה, שבטי ברברים בבתי בוץ, כובסות על האגם, כפרים זרוקים, בין הרים מכוסי שלג נצחי, שהגדירו מחדש את הניִדְחות...

אבל האוטובוס מפליג בתוך כל אלו – כמו אוטונומיה של

בתי בוץ בכפרים

בוקר 11 שעות מהשוק של וואזאן, דרך הרי האטלס אל המדבר, לעיירה טולאל, לקברו של תפארת מרוקו, רבינו יצחק אבוחצירא. לכל אורך הדרך המתישה מתהלכים בחורים ומנסים לעניין את שאר החברה במיני טעימה. אחד הצעירים גם לקח יוזמה. “מי שיש לו קצת כבוד מיותר יכול להביא”.

”מישהו צריך שתיה?”

וכך נבנה מוסד סוציאלי על אם־הדרך בואכה טולאל. בקבוקים מונפים בנדיבות, תיקים נפתחים ללא היסוס, ושקיות קטנות של מעדנים הועברו ל’עסקן’ לחלוקה הוגנת. לא היה כאן מין מעשה חסד של נדיב נאצל. אווירה ספונטאנית, משוחררת, של רעות ונדיבות פושטת באוטובוס. עסקנים שבין הבחורים עוברים בין הנוסעים ומחלקים מיני מתיקה.

רבי חיים אומר ברמקול ברגש:

”ותודה לשלומי שחילק לכולם את הביסלי שלו!”

מחילות כפיים. רוח של רִיִצְיוֹן ונועם פושטת בלבבות.

מרוקו - ארץ פלאית. גם העז והגמל המרוקאים שמסמלים את תרבות הארץ, הם חלק מ'אזורי הנוחות' שלה. מרוקו נקיה מתסכולי־חיים המאפיינים מדינות עולם־שלישי. בניגוד צפון־אפריקה נחשלות – מרוקו מרגישה בנוח עם העוני המשווע, הבורות והנחשלות.

פותחים את המעטפה; המלומדים כאן פותחים עבורו את המכתב, מקריאים את תוכנו בקול רם, ובליווי תנועות ידיים ורגליים מתאימות. יש שמבקשים לשלוח מכתבים, וחלק ממלומדי הבאסטה עסוק בכתיבת המכתבים שלהם או בהקלדתם במכונות כתיבה רעשניות.

העסק המרתק הזה משתרע על קבוצת באסטות ואהלים, בשערי ה'מֶלאח'.

מרוקו – ארץ פלאית. גם העז והגמל המרוקאים שמסמלים את תרבות הארץ, הם חלק מ'אזורי הנוחות' שלה. מרוקו נקיה מתסכולי־חיים המאפיינים מדינות עולם־שלישי. בניגוד למדינות צפון־אפריקה נחשלות – מרוקו מרגישה בנוח עם העוני המשווע, הבורות והנחשלות.

זו הסיבה העיקרית שהאביב הערבי פסח על הארץ הזו, למרות שגם בה שולט מונרך שהפך למיליארדר ב'נדיבות לב' נתיניו. הם מודעים לגמרי לפער המעמדות ולחוסר הצדק. והם מקדמים את חוסר הצדק הזה בשלווה.

לכן גם הסוגיה הלאומית־הערבית, וההשתייכות של מרוקו לאומה הערבית – אינה עומדת על סדר היום. סדר היום מורכב מעמל כפיים לצד חיי חברה ושוק. לכן קל ליהודי כמוני, חמוש בזקן ומגבעת, להתהלך כאן כבן בית. הנושא הפלסטיני לא ממש מוֹכֵר.

10. עיוורון זמני בין נופי קרח ואש, בין שלגי האטלס למדבריות סהרה

יד רכה מונענת את כתפיי. “עוגיות בטעם וניל. רוצה קצת?” בעל העוגיות מדחיק קומץ עוגיות לכף ידי, וממשיך במסעו הפילטרופי. “עוגיות בטעם וניל! עוד מישהו רוצה? עוגיות בטעם וניל!... מישהו?”

ארץ רחבת ידיים מרוקו. אם יש משהו שמאפיין אותה חוץ מהסתחבקות עם המקומיים, אלו נסיעות מתישות. נסענו אותו

סנדלר בשוק

סמטה ב'מדינה' של פס

כלי התחבורה המרכזי בכפרים ובהרים

ברחובותיה האקסקלוסיביים של מנהטן או לונדון, בדרכו לכיבוש העולם. הכי רחוק שאפשר מגחמות בית אבא.

בינתיים ניסה את מזלו בעיסוקים שונים, דשדש כגרוטאה, ללא ראשית ללא תכלית, נמרח בין בילוי לבילוי. מתחת להופעה הזרוקה ולתווה המחשבת, לָחשו גחלים ששיוועו לַמְחַתָּה וּמְחַתָּה...

באחד מנדודיו פגש ברב גומבו ובישיבת 'קה אכסוף'.

גם בישיבה, סיפר לנו אחר כך, עדיין היו לו תכניות. הוא יחסוך כסף מעבודות קטנות, יקנה כרטיס טיסה, שיטיס אותו ממיטת־הסדום הארורה הזו שחנקה את נשמתו, לעולם הממון והתגשמות החלום...

■ ■ ■

הלילה הזה הסעיר אותו. השירה העצומה לאחר ימים של טלטלות, שירי געגועיו של רבינו יצחק אבוחצירא, ילד בן 12 הכותב לאלוקיו במדבריות השממה של תפילאלת... כל זה ניפץ משהו בתוכו, והביא אתו מחשבות חדשות...

המראות הגדולים שהתערבלו בזה אחר זה; הרוחניות המתפרצת, היכולת לדמוע מפיוט, להתחמם ממנגינה, לשבוע מתחושת גדולה, מרוחניות ענווה...

צבעי הרגש החדשים, נטעו בו דמיון, נטעו בנשמתו מכחול חדש וגוונים חדשים... סוף־סוף פרץ את קופסת הדמיונות האטומה, מכווצת הנשמה – –

אופקים חדשים נפתחו...

"פתאום", סיפר לנו אחר כך בהתפעלות, "התעורר בי דמיון חדש, הכי חדש שיכול להיות... ילד מרוקאי קטן מסתובב כאן בזריחה האדומה, בין דיונות המדבר, ניזון מבקבוק המְחִי'ה המרוקאי ומגעגועים עזים לאלוקים... והרעב העצום הזה דווקא משביע אותו את יצחק אבוחצירא הקטן... נוטע בו שלוה גדולה... חיוניות...

הדמיון הוותיק נראה פתאום קטן ועלוב. לונדון מה? מה יש לה להציע בתחום השלווה?

■ ■ ■

מחוץ להיכל האפלולי החל מטפס שחר חדש, עם צבעיו המכושפים של המדבר, טיפוס הסני על מדבר תפיללאת. שלוימי הניף את ערימת אבריו המתעוררים, הצטרף לחבורה, וקולו שיווע אתם שכם־אל־שכם:

**"יִצְאֲתִי לְבָקֵשׁ דּוֹדִי בֵּין חֲבֵרִים...
הַכּוֹנֵי הַשְּׂמָרִים**

קוּמִי יַחֲדָתִי וְשִׁבִּי בְּתִשׁוּבָה

אֲחוֹתִי רַעֲיָתִי הִנֵּה גּוֹאֲלָךְ בָּא – –

■

“

שלוימי, נער אבוד
בן 18, בימים
של שיגרה לא
היית מזהה בו
ניצוץ של 'מותר
האדם'. שום
חיבור לגעגוע.
לְהִקְרִיט. צרור
חבוט של אברים
מתבלגנים,
נשרכים אבודים
בשולי הקיום.
דווקא כאן, בחצר
האחרית של
טלטלות, משהו
בתוכו נפתח.

■ ■ ■

יותר מכל שווקיה וכיכרותיה של מרוקו, המקום הזה, קברו של רבי יצחק אבוחצירא מאבות השושלת, יָצַק את המרוקאיות. מכאן ההיצמדות לאמונת צדיקים, מכאן – הנטיה העזה לצבע ולרגשנות. רבי יצחק, איש האלוקים, היה בשירתו ממחולליו הגדולים של הצבע המרוקאי...

אחת בשנה, בי"ד שבט יום ההילולא, מתקבצים למתחם הזה בתולאל אלפי יהודים וערבים מקצווי מרוקו, תוניס, אלג'יר וצרפת, להתרפק על דמות הצדיק. בכיכר עלוואי הסמוכה, בלב המדבר, בלילה זרוע כוכבים נאספים אלפים לערב מרוקאי שלם של אמונה ויהודיה...

■ ■ ■

שלוימי ישב שם, בפינת ה'ציון'. באפלולית המרצדת של נרות הנשמה – נראה גם הוא קצת מרצד. מופרש מהחבורה, סיגריה בוערת בזווית פיו – מתנפצת באווירת הטהור. פניו שלווה. רחוצות. דמעה רותחת זולגת במורד לחייו, כאילו ניחונה בסדר־יום משלה. נספגת בשולי הסיגריה השמוטה.

"נָשֶׁק אֶהְבֵּתוֹ", שואגים סביבו קולות, בניצוחו של איש הלב – המשגיח הרב שמעון ישראל אלחדד, **"בְּלִבִּי בּוֹעֶרָה..."** שלוימי נרתע מעט, הרגש העז סוגר עליו. אפר נושר מהסיגריה, שפתיו מרטיטות. הוא עוצם את עיניו הדומעות, מתמסר לשירה הסוחפת:

**"נָשֶׁק אֶהְבֵּתוֹ... בְּלִבִּי בּוֹעֶרָה,
"קוֹל דּוֹדִי הֵיִה בָּא – –
"קוּמִי לָךְ אֶהוּבָה – –"**

הלילה העצום בתולאל, חולל בנפשו טלטלה. שעה כזו, כשהקיום מתפוגג עם שלהבות רוטטות של גֵּרוּנִים, ומתגלה חמקמק ושבירי – היא שעת השלת המסכות.

שלוימי, נער אבוד בן 18, בימים של שיגרה לא היית מזהה בו ניצוץ של 'מותר האדם'. שום חיבור לגעגוע. לְהִקְרִיט. צרור חבוט של אברים מתבלגנים, נשרכים אבודים בשולי הקיום. דווקא כאן, בחצר האחרית של ארץ המגרב, לאחר יממות של טלטלות, משהו בתוכו נפתח.

בן יחיד שלוימי, יתום מאמו, נולד בשכונה ירושלמית, וחי עד גיל 18 בצילו של אבא קשה־יום. אבא ריכז את מרירותו ותסכוליו בחינוך בנו. זו גם הייתה התוצאה. 18 שנים חי שלוימי בצל החינוך האפל ההוא. נָע בכף הקלע בין תפקיד שק־האגרוף וּמְמַמֵּשׁ התסכולים של אבא, לבין דמיונות שריפדו את לילותיו ברכות פלומתית.

בחלומות הרכים ההם התהלך לו שלוימי בהילוך נגידי

ישיבתו... הוא שכר שומר חמוש שילוהו אותו. בסמוך לעיירה טולאל התנפלה עליהם קבוצת שודדים... בחילופי היריות נמלטו השודדים אל היער מבלי ליטול את הכסף... אבל כדור מרצחים השיג את רבינו יצחק, הוא השיב את נשמתו ליוצרה, ונטמן באותו מקום, כאן בעיר תולאל..."

עצי התמרים של קאסבות הג'לג'אל נפרשים לעינינו, טובלים־ספוגים זהורים מנומרים של שקיעה. הנשימה נעתקת. ולא בגלל הנוף המדהים...

"אָעו – – פֶּה אֶשְׁכּוּ – – נָה", מתנשאים הצעירים בשירה אדירה... וְאֶרְחִיקָה נְדוּד..."

■ ■ ■

הלילות ההם, בין ציוני קדושי מרוקו, המסעות האינסופיים בין הרי האטלס למדבריות הסהרה נצרבו בפינה העמוקה של נשמתו...

היכולת המפעימה של צעירים, לנדוד בנופיהם הפראיים של חבלי הסהרה והאטלס, בלי לשזוף טיפה אחת של ים, אתר־תיירות, הר או נהר, מוזאון או מגדל. ללא קניית מזכרות, או צילום אתרים. לאיש לא היה פנאי־נפשי לחשוב על תיור ועל צילום, ועל מזכרת...

...וכל העיניים היו נשואות לרבי חיים כץ, שְׁתָּלַשׁ בסופו של יום את כולנו להיכלותיהם של צדיקי מרוקו, שגרם לכולנו עיוורון זמני, עקר אותנו מקטנות־דעתנו, וחידש בנו לב טהור ורוח נכון!

11. ליל אורות ודמעות | בן תורה נולד במדבר תפילאלת

אחת אחר חצות. אנחנו מדשדשים בסמטאות טולאל, בחיפוש אחר קברו של רבינו יצחק. לעיירה טולאל הגענו כ־50 נפש, לאחר יממה של מסע עוכר־שלווה – ומסע יוצר־שלווה.

פסעו שם לצידנו 40 נערי 'קה אכסוף'; בשלב כלשהו של חייהם הסתכסכו עם דף הגמרא, והדרישות התקניות של הסטריאוטיפ הישיבתי. רבי נתן שטיינברג ורבי אהרן גומבו קיבצו אותם תחת אֲבֻרָתוֹ של רעיון גדול, ונטעו בהם את ה'נפש חיה'; לימדו אותם לכסוף, לשווע...

ועכשיו הם כאן. מתעלמים מהגוף המוחה, מרעב ומצמא, פוסעים באישון ליל בסמטאות החשוכות של טולאל הערבית, כולם חיוניות ופרישקייט, לבם הולך לפניהם והגופים המרוטים נשרכים מאחור.

ההשתטחות הייתה נקודת־השיא הפנימית של המסע. משך ארבע שעות, עד אור השחר של יום שישי – הפך האוהל הזעיר ליורה רותחת של שוועה ותחינה – –

“

11 שעות מתישות
עוברות עלינו
בנסיעה. מהצפון
הקר של המדינה,
דוך האטלס הגבוה
עד למדבר של
תפילאלת. הנוף
המרוקאי הוא
התגלות עילאית.
מיניאטורה של
גיאוגרפיה מדהימה.
חצינו בדרכנו את
מרומי האטלס, נופים
מסחררים. כפרים
קטנים, פסגות
מושלגות, אגמים,
ארמונות נטושים,
כפרים ציוריים.

בחוושה, עם אחד מבעלי המלאכה הנדירות בפס

דורן־רשה ממוחמד השישי

אברהם מולא לוי, סוחר אתרוגים ממוצא מרוקאי, חי ברובע השביעי, האריסטוקרטי של פריז. הקשר עם השכנים ברובע הפריסאי אקראי ומזדמן. באחד הימים התקלקלה המעלית בבניין, הוא פגש לראשונה את אחד השכנים מהקומה העליונה. סניור ג'עבר בנ־אני, מוסלמי אמיד, אף הוא ממוצא מרוקאי, יליד העיר פס. השיחה ביניהם התפתחה, ובמהלכה סיפר לו סניור בנ־אני, משהו שהכה את סוחר האתרוגים בתדהמה.

הוא סיפר לו על ייחוס מפתיע שלו. הוא חמיו של מוחמד השישי, מלך מרוקו. בתו היחידה, הנסיכה ללה סלמה, נישאה למלך מרוקו. הוא גם התרברב וסיפר, שבביקוריו התכופים של המלך, הוא מגיע אליו בחשאי, להתארח במעונו.

מר לוי, שחווה מסיפורי ילדותו את תפארת מלכי מרוקו, נפעם מהייחוס, וחילה את פני שכנו, שיזמין אותו כשהוד מלכותו מגיע לביקור.

כעבור פרק זמן התקשר אליו מר בנ־אני והודיע בחדווה: "האיידעם שלי, חתני, הגיע לביקור..."

משעלה לביתו של מר בנ־אני, נרעש ומבולבל, קידם אותו המלך בחביבות כדרכו, ופצח בשיחת רעים בצרפתית. בין השאר התעניין המלך במצבו המשפחתי.

כשמר לוי סיפר לו שבנו הצעיר בגיל 12, אורו פני המלך:

"אם כך יש לו לילד עוד מעט חגיגת בר מצווה, אני מכיר היטב את המשמעות היהודית של היום החשוב, אתן לך מתנה לקראת יום שמחתו". הוא שלף המחאה, וכתב עליה סכום של חמישים אלף יורו.

מר לוי הנרגש הביע את תודתו העמוקה, והביע גם השתאות מגובה סכום המתנה לאורח אקראי.

אמר לו המלך כך:

"כשאני עושה משהו, אני עושה אותו כמלך. גם כשאני נותן מתנה – המתנה – מלכותית. אני נותן שי בשם מרוקו ארצי. אם אתן לך סכום קטן, אני מבזה את ארצי!"

■ ■ ■

ואותו מר לוי חזקה מופלאה הייתה לו, להביא ממיטב אתרוגיו שי למלך – מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל. אותה שנה בה פגש במלך מרוקו, נכנס מר לוי להרב שטיינמן, וכשהגראי"ל התעניין על חייו, סיפר לו על המפגש עם מלך מרוקו.

הרהר מעט הרב שטיינמן, ואמר בהתפעלות:

"צריך לומר כך גם לקדוש ברוך הוא, אם יביא לנו ממתנותיו, אולי יחוס אולי ירחם ויביא לנו ממיטב הארץ – מהעידית בעולמו – הרי זה כבוד מלכות שמים!"

■ ■ ■

הסיפור הזה מספק הסבר כלשהו לסתירה העצומה באישיותו ובצורת חייו של מלך מרוקו הנוכחי מוחמד השישי.

מוחד, ד"ר מוחמד השישי הוא מלך רב חסד, אוהב ישראל בדרך מפעימת־לב, הוגה דעות, בעל שני תארים במשפטים ודוקטורט מאוניברסיטת ניס היוקרתית ומכללת 'ריואל' הלונדונית. מלבד השפה הערבית, הוא שולט באנגלית, צרפתית וספרדית. נדיב לב לעמו, ואחת הדוגמאות היא ריסון המשטר בארצו. מאז עלתו לשלטון הוא נאבק למען זכויות אדם. הדביר את שלטון האימה מימי אביו חסן השני, ויצר פתיחות וסובלנות.

מאידך מוחמד השישי, אומרים הצניקנים – הוא אמנם מלך נדיב־לב, ופועל לרווחת עמו, אבל עמו נדיב־לב עוד יותר, ופועל רבות לרווחת מלכו. נדיבות עמו היא ללא גבול. העם המרוקאי מעניק שנה בשנה ממיסיו 40 מיליון דולר לכיסו הפרטי (מעבר למיסוי שנועד לכלכלת ארמונו), אלו הם דמי כיס ל'בזבזים'. ומוחמד השישי הוא אחד הבזבזנים הגדולים בהיסטוריה האנושית. ספר שיצא לאור בפרים לפני חודשיים, 'המלך הטורף', מעניק הצצה לחייו הבזבזניים של אחד המלכים האבסולוטיים האחרונים. בהשוואה למלך ירום

הודו, מצטייר בנימין נתניהו כאברך של 'הפלג'. הונו מוערך ב־3 מיליארד דולר. והוא עשיר ממלכת בריטניה. רק להמחשה: מדי שנה מוציא מוחמד השישי מיליון דולר על מזון לבעלי חיים, וסכום גדול כפליים על מלתחתו.

צוותי כלכלנים, אנשי ניקיון ועיצוב־פנים שוהים ב־12 ארמונותיו כל ימות השנה, מקפידים שתשרור בהם טמפרטורה מדויקת ונעימה של 17 מעלות... אך ורק 17 מעלות! כך נעים ונוח לעורו העדין של הוד מלכותו. מציידים את המקום בכל סוג של מעדן הידוע למין־האדם. כל זאת **למקרה שהמלך ירצה לבקר בהם**. הארמונות עולים למשלם המסים מיליון וחצי דולר מדי יום(!) אבל בפועל, המלך עושה שימוש רק בשלושה מתוך 12 ארמונותיו.

בשנים האחרונות הוא חי בפריס ולונדון, ופוקד את מרוקו כתייר. בחצר מלכותו לוחשים שהמלוכה פשוט נמאסה עליו.

יש לו למלך אוסף מכוניות נוצץ. את הצעצוע היקר ביותר בצי מכוניותיו, מכונית היוקרה הבריטית 'אסטון מרטינ', הוא מטיס במטוסו ליצרון בבריטניה, רק כדי שתעבור כוונון.

הבזבזנות הציורית מקבלת ממד מפלצתי, אם נחבר אליה את העובדה, שנתנינו, נדבני כל התפארת העזה, מתכלכלים בממוצע מדולר ליום.

יש בו במלך גם מרכיב של שובבות. הוא אוהב אהבה גדולה לצאת כמעט במסווה לשווקים ולמרכז קניות – רצוי כמובן בצרפת – ולערוך שופינג. לצד זה אפילו משפחתו הקרובה, כולל מולאי חסן יורש העצר, מחויבים לכנות אותו "הוד מלכותו".

■ ■ ■

וככל שזה יישמע מוזר, העם אוהב את מלכו. גאה בעוצמתו האינטלקטואלית, העם רואה בראוותנותו מין תפיסה של כבוד מלכות. תפיסה שבאה לכלל ביטוי נפלא בסיפור המתנה לבר מצווה. **מוחמד השישי שכנע את עצמו בפילוסופיית חיים, שכבודו ועושרו הם כבודה של מרוקו**.

וישנה הוכחה לצדקת הטענה. והיא נלקחת מעצם הבזבזנות המופרעת. המלך – אומרים מקורביו – הרי אינו עושה שימוש בכלל בתשעה מתוך 12 ארמונותיו... הסיבה היחידה שהם מטופחים ומושקעים מדי יום, היא משום

הוד מלכותו מעניק אות כבוד לרב הראשי הגרש"מ עמאר

תמונת המלך בהיכלו של רבי עמרם בן דיוואן

כבוד המלכות וכבודה של מרוקו!

זוהי תפיסה נדירה בקרב מלכי העת החדשה, ונושב מתוכה ניחוח עז של תפיסות מלכותיות שהתאימו למלכי קדם.

וזו המחשה נוספת לדואליות של הדמות. אפילו בזבזנותו המופרעת – מוצגת כנטיה דקה של גבהות־הדעת.

בכל התיאורים אודותיו, יש אמת. מלך מרוקו מבטא את ההמחשה העזה ביותר למורכבות האנושית, המופיעה בכתבי מחשבה, ולכוחות האור־והחושך העשויים לשלוט בנפש האדם בעת ובעונה אחת.

■ ■ ■

אהבתה של מרוקו למלכה, קשורה אולי באופי המרוקאי, הנוטה לפולחן אישיות, ולהערצת גדולה. פולחן אישיות נותן למרוקאי תחושת 'שייכות'. הנה למשל, כיצד מתפרק סופר ישראלי נודע, יוצא מרוקו, על תחושת החיבה העממית הזו למלך. מריסי הדברים אתה למד על נפשו הפיוטית, הצבעונית, של העם המרוקאי:

"תנו לי מלך מרוקאי אחד, מרוקאי עם כבוד! וקחו לכם במקומו את כל הבן־גוריונים, בגין'ם ושרונים... הבו לי מלך מרוקאי שלשונו לשון אמי, ארכין ראש ואנשק ידו, ואשביע לו אמונים, ואברך: 'א־ללה יברך פי מולאי סידי מעתה עד סוף הימים!'... האם זה תמוה בעיניכם?"

■ ■ ■

מסיבות שאינן ברורות דיין, ואולי כפסיפס נוסף באישיותו, נודעת למלך חיבה רבה ליהודי ארצו, ויש אומרים ליהודים בכלל. הוא דילג בקלילות על היותו חבר בליגה הערבית, ומחויב, ממילא, למסקנותיה, ויצר קשר אמיץ – לא רשמי כמובן – עם מדינת ישראל בכלל, ועם בנימין נתניהו בפרט. החיבה המוצהרת שלו ליהודים וישראל – נמנית בין הסיבות שהאנטישמיות פסחה על מרוקו.

הנה המחשה מדהימה:

לפני שנים אחדות שררה בצורת במרוקו. כיון שכך פנה מוחמד השישי לנשיא הקהילה היהודית במרוקו ג'קי קדוש, וביקש שהקהילה היהודית תתפלל למען הגשם והפסקת הבצורת המקְלה את ארצו. הצו המלכותי שיצא מארמונו של המלך אמר כך:

מלך מרוקו מתקבל בביקור במלאח היהודי

מלך מרוקו מגיע לבית הכנסת הגדול של קזבלנקה להשתתף בתפילת על הבצורת

"הוד מלכותו סידי מוחמד השישי ירום הודו ותינשא מלכותו, מבקש את אנשי

הקהילה היהודית לחלות את פני האלוקים, להפיץ את הגשם על פני כדור הארץ"

מלך מרוקו לא הסתפק בשליחת הצו, אלא הגיע בעצמו לבית הכנסת הגדול בקזבלנקה, צאלאת א טדג'י, מלווה פמליה מלכותית, כדי להתפלל עם המתפללים היהודים לגשם.

עצם הבקשה, והמעמד המלכותי שבעקבותיה – הסעירה את לב הקהילה. הבקשה הזו חרגה מהתייחסות של מלכי־חסד ליהודי ארצם. והיא סימנה יחס של כבוד עמוק לאמונה היהודית, וראיית יהודי מרוקו כאחים ושותפים לגורל.

■ ■ ■

המארחים המרוקאיים שלנו מספרים לנו על שמועה עקשנית המהלכת במרוקו. ישנן שמועות, לא מאומתות, אבל שמועות יציבות ומבוססות, שאמו של יורש העצר חסן מולאי הקטן, הנסיכה ללה סלאמה, נולדה לנעימה בן סעודה, יהודיה פשוט־עם מפס, שהיגרה עם השנים לצרפת. אם השמועה נכונה, כשמולאי יירש את כתר המלוכה, הוא יהיה למלך היהודי הראשון מאז חורבן הבית...

המארחים מספרים לנו שהמלך מודע לגמרי להתפתחות התורנית האדירה של יהודי מרוקו. והיא מהווה בפירוש גורם של גאווה עבורו. הם מראים לנו בהתרגשות אגירת שנכתבה בידי פרינסס לה ג'ומלה, אחותו של המלך, ליהודי מרוקו בעולם. האיגרת נשלחה לעיירה ריסאני, אל ההילולא הגדולה של רבי מסעוד אבוחצירא אביו של בבא סאלי, והיא מכילה ממד אישי נדיר:

"לרגל הילולת רבי מסעוד אני שולחת דרישת שלום חמה ממשפחתי ומתושבי מרוקו. הממלכה זוכרת את גדלותה של משפחת אביחצירא ואת הברכה שהביאה וממשיכה להביא לארצנו..

"המסורת היהודית המרוקאית ממשיכה להיות חלק מחיינו וממי שאנחנו. "הוד מעלתו המלך מוחמד ה־6 מחויב להמשיך בנתיב אבותיו ולא לחסוך דבר מלשמר את המסורת הזו. מקור לגאווה גדולה לראות את ההתפתחות של המסורת היהודית המרוקאית מחוץ לגבולות ארצנו – והיא מקור גאווה לכולנו..."

■ ■ ■

בתקופת כהונתו של הראשון לציון הגר"ש עמאר כרב ראשי לישראל, החזמן על ידי מלך מרוקו לביקור רשמי. בביקורו יצא הוד מלכותו מגדורו לחלוק לו כבוד, נערך לכבודו טקס רב רושם בניצוח תזמורת ומקהלה בארמונו הגדול ברבאט, הוא העניק לרב עמאר סידור תפילה מרוקאי עתיק, וענד לו בעצמו את עיטור הכבוד הגבוה ביותר בממלכת מרוקו.

האירוע הסעיר את יהודי מרוקו. כיום ניתן למצוא כמעט בכל בניין יהודי רשמי במרוקו – את תצלום המלך עם הרב עמאר.

■ ■ ■

לפני שנתיים באחד מביקוריו בצרפת, טייל המלך ברחובות ה'פלעצל' היהודי של פאריס, הוא נכנס לאחד הקניונים ובחר לו משקפי שמש מותגיים. כשיצא מהחנות הבחין בשלוחי חב"ד ליד דוכן תפילין המוצב ברחוב. הוא ניגש לרב ישראל גולדברג, השליח הממונה על ה'מבצע', ופתח אתו בשיחה לבבית. הוא סיפר לרב ישראל גולדברג כי שמע על שמו ופועלו של הרבי מליובאוויטש זי"ע, והשליח הנרגש הרצה בפניו על שבע מצוות בני נח, ומעלות החינוך והצדקה.

בתום השיחה נעמדו השניים לצילום משותף, מחוץ.

הסיפור הזה, מזכיר – כמו רבות מהליכותיו של המלך – מלכים מאוצר הסיפורים היהודי המתנגן בין חסידים ב'מלווה מלכה' ("מעשה במלך אדיר שהיה מנהגו שנתחפש ויצא לרחובה של עיר כאחד מן ההמון...") הוא מאפיין את מלך מרוקו מזוויות שונות. הן את צְדו הנהנתני, והן את החלק הלבבי, הכנה, הסקרן.

כמים הפנים לפנים, הקהילה היהודית רוחשת למלך כבוד וחיבה עמוקים. הנה המחשה חריפה. לפני כשנה ביקר במרוקו הגאון רבי חנניה דוד פינטו, ובסעודה שנערכה רקדו יהודים והרב פינטו בראשם בהתלהבות עם תמונת הוד מלכותו...

^[1] בקהילה

^[2] חג הפסח תשע"ט

מנחה בכיכר | ריקודי 'שלא
עשנו כהם' בלב השוק,
גערות אהבה בבית הכנסת
של 'המתבדלים' ועלייה
שנמכרה בתשעה ויתורים

'קה אכסוף' בג'מעה אל-פנא

זריחה במרוקו – פרק שני

בחלקו השני של המסע למרוקו, בין
תפילת מנחה של ראש השנה באמצע
שבט לביקור בשוק מגידי העתיקות,
מבקשים הרב יעקב ב. פרידמן
ואהרן קליגר להבין כיצד פותחים
לבבות נשברים דרך טיול וכיצד
מאירים נשמות באמצעות פתיחות

1. צלילים וצבעים, אורות וניחוחות – מסע משכר אל לבה הפועם של מרוקו – ג'מעא אל פנא'

שמש ערביים חורפית צובעת את הכיכר הענקית ואת שווקי התבלינים בצבעים מכושפים. אם קזבלנקה היא המרכז הפוליטי של מרוקו, ופס מרכזה ההיסטורי, מרקש – היא מרכז החיים. כיכר ג'מעא אל פנא' במרכז העיר – היא לבה הפועם של מרוקו. טיילנו בשעת בין הערביים ברחובות מרקש עם מר יצחק אוחיון, יליד העיר וראש הקהילה היהודית. התרגום של ג'מעא אל פנא' ממרוקאית, מספר אוחיון, הוא 'אסופת האבודים'. למה 'אבודים'? במרכז הכיכר הזו, נהגו לערוף את ראשי החוטאים. 'ג'מעא אל פנא' היא תופעה חד־פעמית בתבל. החיים, בכיכר העצומה, בסמטאותיה הצבעוניות, השוקקות, ובשווקים והנוקיים המסתעפים – מקבלים ממד חדש. ישנה מציאות, ישנו דמיון, וישנה מרקש. 'ג'מעא אל פנא' היא עיר בפני עצמה, ובתוכה מאות רוכלים,

קוסמים, לוחשי לחשים, מגידי עתידות ומספרי סיפורים, הגודשים את כיכרותיה וסמטאותיה, ויותר מאשר סיפורי פלאות – הם מספרים את סיפורה שוקק־החיים של הארץ הזו. הכיכר מחזירה אותנו אל מרוקו של העת העתיקה ושל ימי הביניים. מאות־מאות רובצי השאנטי של בין ערביים, אלפי לקוחות, מאות דוכנים מכל מוצר – דומם, צומח וחי – שדמיון האדם יכול להעלות על הדעת. תחושת החיים מועצמת כאן בפליל סוער של אורות וצבעים, ריחות וצלילים. ביקור בג'מעא אל פנא' הוא מסע אל הקולות והניחוחות שעיצבו את סמטאות מרוקו של ימי הביניים.

2. מנחה של ראש השנה בשבט, ועל כולי מרקש הרוקדים ב"עלינו לשבח"

בשעות אחר הצהריים, כשהשמש מאדימה את הכיכר וסמטאותיה בצבעים מדהימים, נכנסת מרקש לאווירת 'שנטי' משכרת. מדורת השבט ניצתת לפנות ערב. אלפי מרוקאים ממרקש

ושכנותיה זורמים למרחבים העצומים, גוררים אתם פינג'אנים מנחושת, טאג'ינים ופרימוסים מפויחים, פותחים שולחן באחת מאלפי הסמטאות הפזורות ויוצרים אווירה סטלנית מנוממת. זו השעה בה פותחת מרוקו שולחן בכיכרות הערים, ויוצרת התקבצות סביב עראק ובקלאווה. בהתקבצויות האלו נוצרים ומתפרקים עסקים, חברויות, משפחות. "חיי הכיכר", סיפר לנו אחר כך המלווה המקומי שלנו יצחק אוחיון, "חיי הכיכר כאן הם בעצם העיתונות של מרקש. חלק מכריע של התושבים אינו יודע קרוא־וכתוב, עיתונים כמעט לא רואים בעיר, שלא לדבר על רדיו וטלוויזיה... התושבים סופגים את החיים וההתרחשויות בכיכר העיר... העיתונות והחדשות מתפתחות משמועות מפה־לאוזן ליד הפינג'אן. זו אחת הסיבות שלא קיימת כאן שנת יהודים. פלסטין רחוקה מכאן מרחק שנות אור, ולמי שהנייעס בחייו יונק משמועות מקומיות ליד הטאג'ין – הנושאים הפוליטיים ערפיליים מדי. בלילה הופך המקום העצום הזה לחוויה אקזוטית מטריפת חושים. המונים, אלפים־אלפים של מטיילים, קונים, וסתם

בטלני שוק מתגודדים, מתגוששים. בלב הכיכר, באוהלי נצרים, מתקלים קהלים סביב לוחשי לחשים ומגידי עתידות. אנחנו חומקים לאוהל חשוך, אפלולי, של מגידי עתידות, עשרות אנשים צובאים באוהל בהמתנה לתורם, בפניהם דריכות עליונה. "הגדת עתידות", אומר מר אוחיון, "היא כאן חלק מתרבות. דרך חיים. הנה למשל מולנו, זוג העומד לפתוח דוכן בפארג'ייה, עיירה סמוכה למרקש. הם שואלים את מגיד העתידות אם נכונה להם כלכלה טובה בעסק. אלו אינן אטרקציות תיירותיות. מגידי עתידות מחליפים את מקומם של פסיכולוגים ויועצים, לוחשי לחשים – מחליפים את מקומם של רופאים". המסה הבלתי נפסקת של ההמון עלולה להלחץ. יש שמעדיפים לצפות על ההמולה הסואנת מאחד מבתי הקפה הסמוכים, אבל מי שרוצה להרגיש את מרקש האמיתית, להריח את הריחות, לטעום את הטעמים ולחוש את הלמות לבה של מרוקו, צריך לפלס את דרכו בהמון. הכיכר הוכתרה על ידי אונסק'ו כיצירת מופת של המורשת העולמית.

סופרי 'בקהילה' תופסים טרמפ ברחובות העיר מרקש

יכולנו לומר

שזו השכונה הכי יוקרתית

שאנו בונים בירושלים

אבל אנחנו בונים גם את ג'רוזלם אסטייטס בשנולר..

ISA GROUP מתמחה בבניית מגורי יוקרה ברמה הגבוהה ביותר ומציבה רף איכות חדש ומוקפד בבניית שלב ג' ואחרון במצפה רמון

בשירה בדגם בית המקדש בגודל מקורי שהוקם לצורך צילום סרט בלב המדבר

אחד הביטויים האופייניים של השוק במרקש הוא האופי המרוקאי הסוער. המרוקאי של שווקי מרקש הוא במהות 'נוח' לבעוס ונוח לרצות. ביסודו, המרוקאי הוא אדם נוח המקבל את תלאות החיים ללא התנגשות, אבל כשמשוהו מוציא אותו משלוותו הופכת סמטת השוק למערבולת גועשת. אבל כעבור דקות ספורות החמה שוככת, מבליחים חיוכים, ולחיצות ידיים חמימות מוחלפות.

3. הבית במרקש, ברחוב תלמוד תורה 36

בלב לבה של מרקש הססגונית, שוכן המלאך העתיק של העיר. הרובע היהודי. ה'מלאך' מצוי בלבה הפועם של העיר, בין שווקי התבלינים והבדים שלה. הרחובות האלו שקקו חיים עד לפני 70 שנה. "עד לפני 70 שנה", מספר אוחיון, ראש הקהל היהודי של מרקש, "שקקה כאן חיים ותורה קהילה מפוארת עם חמישים אלף יהודים, עשרות רבנים ודיינים, ושתי ישיבות שפיארו את העיר, אחת מהן ש'כנה בבית הכנסת אל עזאמה. הקהילות המפוארות ברחבי מרוקו, מארפוד, ממקנס, מקזבלנקה היו שולחים תלמידים לישיבות האלו. בבית הקברות המקומי תוכלו עדיין לראות כמה דיינים וגדולי תורה שוכנים שם, מאלו שפיארו את מרקש לפני מאה שנה ויותר. מרקש נודעה כעיר התורה של מרוקו. כיום נותרו כאן 97 יהודים. הקהילה הולכת ונכחדת".

בלב ה'מלאך', ברחוב תלמוד תורה 36, גם שם הרחוב היהודי נשתמר, שוכן בית הכנסת העתיק 'סלאת אל עזאמה', היחיד שנשתייר כאן מ־12 בתי כנסת מפוארים ושווקי חיים. שם גם שכנה הישיבה שעדיין התקיימה כאן לפני 70 שנה. בית הכנסת נבנה בשנת רח"צ – שש שנים לאחר גירוש ספרד, גם השם 'סלאת אל עזאמה' שפירושו 'המבודלים' מעיד על מהותו. הגולים מספרד שהגיעו לפני 500 שנה, ביקשו להתפלל בנוסח ובסגנון שלהם, עובדה שיצרה במרקש ויכוחים ומחלוקות. כיוון שכן בנו המגורשים לעצמם את 'אל עזאמה' שכונה 'המתבדלים'. בית הכנסת והישיבה העתיקים שוכנים בבית ובו חצר וחדרי מגורים, בקומה השנייה מצויים חדרי השיעורים של הישיבה. היום בביקורנו התארח כאן ישיבת 'קה אכסוף'. הרב גומבו נשא

'סדרים' כסדרן. בלימוד במטוס

נפעמנו עוד יותר לראות בחורים שלמותר לציין שאינם מבחירי פוניב' או טשעבין, ולא סוטים לרגע מהלימוד וההספק הקבוע שלהם, במטוסים, באוטובוסים ואפילו בשוק ההומה של מרקש. "לכל בחור יש אברך צמוד שלומד איתו בכל יום הספק קבוע חוק כל יעבור והבחורים ממשיכים בסדרי ההספקים הללו גם בבין הזמנים ובכל מקום"

'שלא עשנו כגויי הארצות מרוקאים מצטרפים לרקידה

השומר במתחם המפואר של קבר רבי דוד ומשה בהרי האטלס

שילוט מרוקאי מכבד לקברו של רבי חביב מזרחי

ניגשים למנחה.

לנאורה מנחה 'אפרורית', ביום שכולו תיור וטיול והחצנת החלק הכיפי של המסע. ואם תרצו, כאן בוקעת הגדולה של המסע. איך צריכה להיראות מנחה הבוקעת מתוך יום של כיופים והתפרקות. ראש הישיבה רבי נתן שטיינברג בוחר פינה צדדית בשוק, ופותח בדחילו, ברחימו, בהמיה גדולה ב'אשרי', בנעימה המרטיטה של 'אשרי' ראשון של סליחות:

אֶשׁ – רִי
יִשְׁבִּי בֵיתְךָ...

אווירה חדשה פושטת בשוק. רגש דק של גבהות הדעת נוהר ומניף את המתפללים. גם 'זכור ברית' בציונו של רבי נחמן ערב ראש השנה איננה רותחת יותר. רבי נתן התפלל – וזה מאפיין את הישיבה – בניגון של ראש השנה, בהתעוררות של ראש השנה, שינה במהלך התפילה ניגונים ונוסחים, והשיא את התלמידים ל'מצב' רוחני אחר.

זה היה מזין ומרגש יותר מזריחה בדיונות הסהרה. היכולת של רבי נתן ורבי אהרן לרומם את חניכיהם לפסגות הדעת דווקא מתוך ה'קופה של תבן', להניף את רגע הריגוש החומרי לקל עליון, ולעשות בו שימוש לסיפוק הרוחני.

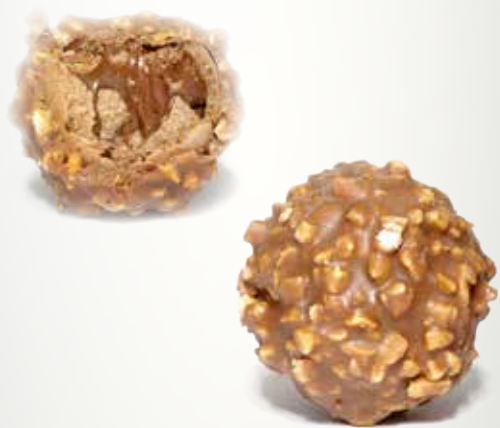
סביבנו מתקבצת קבוצת מוסלמים מרוקאים. לפי הבעתם הם היו מרוצים מהחידוש המרענן בחיי השוק. ב'עלינו לשבח' פצחו הנערים בריקוד עליו, כמה מוסלמים מקומיים הצטרפו בשמחה לריקוד. וכשהחבר'ה מהישיבה שרו בקול ניחר "שלא עשנו כגויי הארצות", הצביעו בחדווה על 'גויי הארצות' המתזזים אתנו... המרוקאים ראו בכך אות של ידידות, והגבירו את קצב השמחה והריקוד:

"שלא שם חלקנו כָּהֶם
וְגוֹרְלָנוּ כָּכָל הַמוֹנָם..."

אחד הגמלים נכנס גם הוא להצטרף לרוקדים. אדם ובהמה תושיע ה'. והחדווה עולה על גדותיה.

יכולנו לומר

שזאת ההצלחה הגדולה של רמות

אבל שלבים א' וב' קדמו לה

מצפה רמות הפכה לסיפור הצלחה בזכות קהילה איכותית ומבוססת, מיקום מושלם ותשתיות חדשות. המעניקים יחד איכות חיים גבוהה ברמות.

לפני הבחורים שיחה נלהבת, ור' חיים כינס אותם למסע מופלא של העצמה אישית.

גם שם הרחוב בו שוכן בית הכנסת, מרגש. רחוב תלמוד תורה 36. או בשמו המרוקאי 'דרב אל מנשורא'. לפני שנתיים העביר המלך מוחמד השישי כאקט של ידידות וצדק, צו מלכותי הדורש להחזיר לרחובות ולכירות ב'מלאח' היהודי בעיר את שמותיהם היהודים. וכך ניתן למצוא בשער המלאח קשת מפוארת ועליה שמו של ראב"ד מרקש בימי גירוש ספרד, רבי מרדכי בן עטר. ורחובות על שם רבנים יהודיים בימי הביניים.

...

בעברו השני של הרובע, בסמטה בקצה רחוב תלמוד תורה שוכן בית הקברות היהודי העתיק של מרקש. מארחי מר יצחק אוחיון, ראש הקהל של מרקש, עמד בראש עבודת שיקום בית העלמין הענק הזה. "קבורים כאן", סיפר, "עשרים אלף יהודים, מתוכם שש מאות ושישים רבנים ודיינים. שיפוץ הקברים עלה לנו מאתיים אלף דולר".

4. תפילה מרוקאית אותנטית בבית הכנסת גיליז' | ומה קורה לאורח מארץ ישראל המדבר באמצע התפילה

מרבית קהילת יהודי מרקש חיה היום בשכונת גיליז', במרכז העיר. בשכונה, בית כנסת 'בית אל', המחזיק גם מקווה טהרה. נסענו להתפלל תפילת ערבית, באווירה מרוקאית אותנטית, בבית הכנסת המרוקאי. התקבלנו בבית הכנסת בחיבוק ואהבה גדולה. גילינו קהילה יהודית

השוק במרקש

כל הנפש כולה – גשר צר מאד

הרב חיים כץ עם בחורי ישיבת 'קה אכסוף'

נגרר אחר ארחור ורבעו ללא תכנון, הוא ינהג כך גם בסבך היער. פשוט לא יתכן ויסתבך. הלה ילמד על בשרו את הכשלים שהדרך מזמינה, וילמד בדרך מוחשית, במה כן הסתייע בדרך. חסרי הבטחון שבין נערי הקבוצה יגלו חוסר בטחון לצאת לדרך לבד, ויחפשו להם חברותא להישען עליה. יש מבין הנערים בעלי אופי מוביל ומנהיגותי, והם ינצלו לטוב – ואולי לפחות טוב – את התכונה הזו, וכך ילמדו על תכונתם ועל תוצאותיה. יש מבין הנערים, שעולמם הססני וחששני מדי, מחושבן מדי, והם ימצאו את עצמם מאחור, לְכודים בסבך החורשה, ובסבך הקְשָׁלִים שהאופי שלהם יצר.

לאחר הפעילות, כשכולם הגיעו ליעד בשלום, מתכנסת הקבוצה על מחצלות בחיק הטבע באווירה נינוחה; מתעורר דיון, פתאום מגלים הנערים שהצורה בה פעלו מלווה גם את הצלחות או קְשָׁלִי היומיום שלהם! המודעות מתחדדת!

כאן נכנס המנחה לתמונה, ומנסה להבין מתי ואיך הם רכשו את דפוס ההתמודדות או הקְשָׁל. הוא משדל אותם להתנסות שוב באותו תרגיל עצמו, אבל בשיטה ודפוסי-פעולה אחרים!

...

במהלך מסע מרוקו פתח ר' חיים את עולם הרגש של התלמידים לרווחה גדולה. בחורים קה־חוישים שטענו בעקשנות שאין להם כל קשר להיכלות הרגש, הלב שלהם נפתח כאולם, והם גילו ערנות רגשית מופלאה מתחת למסווה האדישות.

ר' חיים כץ פתח עמותה בשם 'מרכז גישה' – מובילים לשינוי, ודרכה הוא עושה את הטיפולים והמסעות המופלאים שלו. רוב המסעות מתקיימים בארץ, אך מדי פעם הוא נודד עם חניכיו לקרפטים הרומנים או האוקראינים, להרי האטלס או רכסי הקווקז ובלבד שהנפש תלמד.

ר' חיים כץ הוא פלא, איש עם נשמת פלא. ר' חיים, יהודי חסידי בן תורה מובהק ובעל מוחין, שנולד בסטמפורד היל הלונדונית. עולמו נע מתוך שלום בית רגשי בין הֶבְזָקִי חסידות בוערים, להכשרה טיפולית שקיבל במוסדות יוקרתיים בתבל. ההכשרה של ר' חיים בטיפול היא בתחום מתפתח במערב, תחום שבישראל ובפרט בציבור החרדי מיעטו לשמוע עליו. 'טיפול באמצעות הרפתקה ומסע'. הרעיון מתחבר לכלי אחר שר' חיים מחזיק בו, 'מודעות בטבע'. הרעיון הכללי הוא, ללמוד להשקיף אל תוך עצמנו מזווית אחרת, מתוך חוויה מחודשת, דרך התבוננות בעולם הטבע.

...

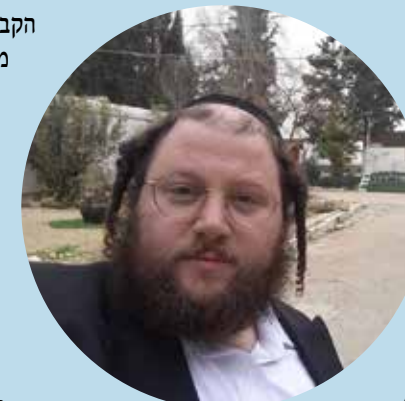
רבי חיים לימד במהלך המסע, איך ליצוק משמעות עמוקה בכל חוויה שעברה עלינו במסע, ולשאוב מתוכה כלים להעצמה אישית.

לדוגמא, הקבוצה נדרשה להפליג למספר ימים בסירת מפרשים אחת. פתאום הוטל על צעירים, שבחיי שיגרה מכירים מעט מדיי מושגים כמו אחריות, קבלת עול, שיתופיות ואחוות רעים, פתאום הם לומדים להשיט סירה בים, לקבל החלטות, להתמודד מול מצבים משתנים, לגבור בנחישות על קשיים, ובעיקר ללמוד להתנהל בתבונה ומתוך רוחב־לב עם בני אדם התקועים אתם על אותה ספינה.

וכל זה מתקבל בחדווה, כחלק ממסע הרפתקני, מְסָקֵרֵן ומסעיר בארצות מופלאות.

הנה למשל, התמודדות מול סבך יער. אנחנו עומדים מול חורשה עבותה, מיוערת, הקבוצה מצטווה לעבור את הסבך. הסבך צפוף ומלא קוצים, אבל הם לא מקבלים הנחיות כיצד לבצע את זה. תחצו – נאמר להם – איש בדרכו, את הסבך אל הצד השני, שם תמתין לכם מחצלת מפנקת, מזון, שתיה קרה.

ומה קורה אז? זו נקודת המפתח: **כל אחד חוצה את הסבך בדיוק כפי שהוא מתנהל בחייו!** ניקח טיפוס 'מגיב' מטבעו, טיפוס של 'בא לי', שבחייו

בין הֶבְזָקִי חסידות בוערים, להכשרה טיפולית. הרב כץ

יכולנו לומר

שלראשונה בונים יוקרה
אמיתית מול עמק הארזים

אבל זהו כבר שלב ג' ואחרון

גם בשלב ג' בונה ISA GROUP את הדירות ברמה הגבוהה ביותר עם דגש על מפרט פנימי ייחודי ומפנק, בהתאמה לדירות היוקרה הנבנות מול נופי עמק הארזים

סופרי 'בקהילה' בהיכל בית הכנסת העתיק 'סלאת אל עזאמה'

בתוך הבז. ללא אור, חימום, מים ואוויר. נכנסנו לאחד מחורי מגורי הקמר. שקי חול משמשים שולחנות ומיטות. אין דלתות לחורי הכניסה, כדי לא להיחנק.

בגלל אופיו התיירותי של האתר הפקידה עלינו המדינה שמירה. גדוד שומרי ראש התהלך בעקבותינו כצללים, בדממה. התפקיד הזה של המשטרה הוא אחד השירותים המרשימים שמרוקו מציעה. השוטרים ראו את עצמם עוזרים לכל דבר. סייעו בידי נערים מתקשים לחצות את האגם למרגלות הקסבה; סייעו להמיר דולרים לדרהמים, המטבע המקומי; ואפילו השיגו מהיכן שהו כוסות לשתיה.

6. שבת עילאית בוורזאזא

"מיהו הבחור שחושב קודם כל על אחרים... מי הבחור שהשקידה שלו, שהמאור פנים שלו, הם עמוד התווך של הישיבה?"

ליל שבת קודש במתחם הקדוש של רבי יחיא בן ברוך בעיירה וורזאזא. רבי נתן שטיינברג ראש הישיבה מפיח חיים בלבבות. אחת מהדרכים שלו להפיח בישיבה רוח תחיה, היא האדרת בחורים. הוא מציג את דברי השבח שלו בדרך של חידה וגירוי...

"מי הבחור שחושב קודם כל על אחרים... מיהו עמוד התווך של

בית העלמין הגדול במרקש

הישיבה במלאח

שלט במלאח של מרקש, רחוב תלמוד תורה

שער המלאח במרקש, ועליו הכיתוב שער רבי יהודה בן עטר, אב בית הדין של מרקש

מעלה. קבלת הפנים החובקת והעוטפת, הפשטות והחמימות, אהבת התורה ואהבת האדם, וההקפדה על קוצה של יו"ד בקהילה הולכת וגוועת בארץ ערבית.

5. לחזור אל העבר: קסבת איית בן חזו

בדרכנו מווארזאזא התעכבנו באחד האתרים הציוריים של מרוקו, קסבת 'איית בן חזו'.

מרוקו מפורסמת בקסבות שלה, אותן מצודות עשויות בוך, מוקפות חומות ששימשו גם לארמונות שליטי עבר. הקסבה המפורסמת ביותר, הפעילה עדיין היום, החביבה במיוחד על תיירים, היא קסבת 'איית בן חזו', השוכנת צפונית-מערבית לוורזאזא. הקסבה הציורית מוקפת חומה ומורכבת מבתי אדמה הבנויים בצפיפות. בקסבה מתגוררים ברברים שהמירו את חיי הנוודות במגורי קבע. הקסבה הפוטוגנית הזו מהווה המחשה לאדריכלות העתיקה. ומהווה גם עדות לצורת חיים פרימיטיבית שנמחקה מהעולם שמחוץ למרוקו.

הקסבה הפגישה אותנו עם צורת המגורים המזעזעת של יושבי הקסבות. והיותה תזכורת בוטה לכך שמרוקו מצויה ככלות הכל בצפון אפריקה הנחשלת. משפחות שלמות חיות פשוט בחורים

בלב המלאח,
ברחוב תלמוד תורה
36, גם שם הרחוב
היהודי נשתמר,
שוכן בית הכנסת
העתיק 'סלאת אל
עזאמה', היחיד
שנשתייר כאן מ-12
בתי כנסת מפוארים
ושוקקי חיים. שם
גם שכנה הישיבה
שעדיין התקיימה
כאן לפני 70 שנה.

חמה מושרשת ביהדות ובמנהגים ייחודיים. כמו אמירת 'אין כאלוקינו' בסיום תפילת ערבית, הציבור שר את מילות התפילה מתחילתה עד סופה בחיות ועירנות. ומנהג נוסף: אחר התפילה ניגשים המתפללים בזה אחר זה לארון הקודש, כובשים את פניהם בין בדי הפרוכת באהבה גדולה. הטקס המרגש נמשך שעה ממושכת.

וכמובן ההקפדה על קדושת בית הכנסת. לבושתנו נמצאו כמה מבקרים ישראליים שפטפטו במהלך התפילה, אבל מה שיכול אולי להתקבל בשוויון נפש בארץ ישראל, לא מתקבל כך במרקש. המארחים התחלחו מחילול הקודש, עצרו את התפילה, ומחו בקול ובכל תוקף. להוותנו מי שהתירו לעצמם לדבר באמצע התפילה היו ישראלים יוצאי מרוקו והם שנתקלו בזעם של תושבי מרוקו דהאידיא. מה שעורר שאלות, מה קורה ליהודי מרוקאי כשהוא נחשף לתרבויות שונות בארץ הקודש.

לאחר הסעודה הוזמנו כולנו, חמישים איש, לביתו הפרטי של ראש הקהילה, לסעודת ערב כדי המלך וידה הפתוחה של יהדות מרוקו. התברר שמדי ערב, מארח ראש הקהילה במרקש מר יצחק אוחיון כל דכפין לביתו הנגדי, אין צורך לומר שסעודת הערב מוגשת ביד רחבה, בשפע עצום וכבוד גדול, כמנהג מרוקו.

אורחות בית הכנסת ומתפלליו מלמדים הרבה על מרוקו של

יכולנו לומר

שחברה מקצועית מובילה
בונה במיקום הטוב ביותר

אבל אנחנו פשוט אומרים
מצפה רמות, שלב שלישי ואחרון

ISA GROUP
BUILDING TRUST SINCE 1997

1-700-50-44-20
www.isa-grp.com

מצפה רמות מתרחבת לשלב ג' ואחרון.
מגוון דירות במפרט עילי משודרג, דירות גן
ופנטהאוז. זאת ההזדמנות שלכם לדירת יוקרה
במיקום הטוב ביותר ברמות מול נוף עמק
הארזים, בשכונה המצליחה בירושלים.

אתם יכולים לקבל יותר
מצפה רמות
שלב ג

קסבת איית בן חדו

שומר המתחם

ראש הישיבה הרב נתן שטיינברג בסיום הש"ס

להקת הפולקלור משמחת במוצאי שבת

בית הקברות היהודי בווארזאזאט. משמאל הבניין על מתחם ציונו של רבי יחיאל בן ברוך

הישיבה?

דממה באולם. עשרות זוגות עיניים נוצצות בציפיה דרוכה... רבי נתן יוצר דרמה. עיניו מקיפות את בני החבורה, עד שמבטו משתהה על דמותו העדינה של צביקי וייס.

"הבחור המושלם הזה הוא צביקי וייס שלנו!"

מחזאות כפיים רועמות... בחורים מזנקים ממקומם בקולות תרועה, מחבקים את צביקי, עוטים אותו באהבה גדולה... "היה קל לנחש!"; אומר אברמי בהתפעלות, "איך לא? צביקי שלנו!"

"צביקי שלנו!"

וזה אחד החלקים המרהיבים שהנהלת הישיבה השכילה ליצור. ה"וראך ושמח בלבנו". צל של קנאה או מתח אינו מרחף בין התלמידים. עשרות זוגות עיניים ולבבות המתניו לשם שיושמע, ומשהוכרז שמו של צביקי עטפה את חבריו רוח של אחווה ושמחה גדולה, טבעית, פשוטה, ללא חישובים וחשבונות. הישיבה אימצה את צביקי אל ליבה בשמחה ואהבה...

זוהי תחושת 'אווות היחידה', זוהי אווירת הרעות שמלכדת את הנערים, ומגבשת את 'קה אכסוף' למזיגה אחת שמזינה את עצמה.

וזה אחד מפלאי עולם. עשרות נערים תוססים, איש ומצוקותיו, איש וחיבוטי וחיטוטי נפשו, כל נער וחיפושי דרכו... נערים שפוסעים את הפסיעות ההססניות בחיי ההתחזקות שלהם, אווירה כזו אמורה מדרך הטבע, להזין קנאות ושנאות. ועלולה ליצור מתחים...

וזה לא שאין כאן חלילה וחס מתחים וקנאות. אבל תחושת

הקסבה הציורית מוקפת חומה ומורכבת מבתי אדמה הבנויים בצפיפות.

בקסבה מתגוררים ברברים שהמירו את חיי הנוודות במגורי קבע. הקסבה הפוטוגנית הזו מהווה המחשה לאדריכלות העתיקה. ומהווה גם עדות לצורת חיים פרימיטיבית שנמחקה מהעולם שמחוץ למרוקו.

הרעות מרפדת גם לחצי קיום ורגעי מתח גועשים. הנה אנקדוטה מלבבת שארעה במהלך סעודת שבת. התחוללה קטטה. זעמו של אחד התלמידים גבר, הוא תקף את אחד האורחים המבוגרים, והושלך מהאולם.

הבחורים הביעו כעס על התנהלותו, אבל גם הביעו חמלה על הבחור שמתבוסס כרגע בכעסו ובדידותו מחוץ לאולם המואר. כעבור שעה קלה התעשת התלמיד וחזר לאולם עם ניצני חיוך מפויס. הכניסה שלו עוררה פרץ של התרגשות, חבריו קידמו את פני יכולת ההבלגה שלו בשירה ומחזאות כפיים סוערות...

הישיבה מחזיקה מכון "כושר רוחני כדי לטפח את השריר הזה, ההבלגה והשליטה העצמית. 'קה אכסוף' סולם מעמדות ומעלות משלה. עוד לפני ה'מה טוב' הראשון, וסעיף ראשון של 'משנה ברורה', מי שמצליח לומר 'לא' לדחף מדחפיו או ייצר מיצריו, מתקבל כאן בהערצה כמלך שולט ביצרו.

שבת קודש בווארזאזאט עברה עלינו בתחושה עילאית. שבת ספוגה בשירה משתפכת, דברי תורה ודברי חיזוק שנמשכו עמוק אל תוך הלילה המדברי, ריקודים סוערים, ואפילו 'קבלות' מְחֻזְקוֹת.

בקריאת התורה של שבת בבוקר, נמכרו 'עליות' לנערים שקיבלו על עצמם, לומר כמה פעמים בחודש 'לא' לחולשה רוחנית. כל אמירה 'לא' לחולשה רגשית או לדחפי היצר – מתקבלת כאן בהערצה.

אחד התלמידים קיבל על עצמו לומר 'לא' לתשע חולשות

רגשיות, והוא קיבל עליית 'שישי'.

אחד מהדברים הבסיסיים עליהם עומד הצוות בכל תוקף במסגרת בחורי הישיבה הוא תפילת שחרית. לא משנה השעה, המיקום או הסיטואציה. כל בחור ב'קה אכסוף' יודע כי על שחרית במניין לא מוותרים ויהי מה. נוכחנו לראות לאורך כל המסע המופלא בחורים שכמעט ולא ישנים לילה אבל דבקים להתפלל שחרית בכוונה. "זה היסוד של בחור באשר הוא לסדר יום מושג וחיבור להשם יתברך", מסבירים לנו ראשי הישיבה הרב גומבו והרב שטיינברג.

נפעמנו עוד יותר לראות בחורים שלמותר לציין שאינם מבחירי פוניבז' או טשעבין, ולא סוטים לרגע מהלימוד וההספק הקבוע שלהם, במטוסים, באוטובוסים ואפילו בשוק ההומה של מרקש. "לכל בחור יש אברך צמוד שלומד איתו בכל יום הספק קבוע חוק בל יעבור והבחורים ממשיכים בסדרי ההספקים הללו גם בבין הזמנים ובכל מקום", מסבירים ראשי הישיבה. "מניסיוני הרב עם בחורים במסגרות השונות בהן פעלתי", אומר מגיד השיעור הרב יצחק גינזבורג, "סדר קבוע יוצר יציבות אצל בחור ומביא אהבת תורה".

במוצאי שבת אירחה הישיבה באכסנייתה בווארזאזאט קבוצת פולקלור מרוקאית מקומית, עם תופים ודרבוקות. ראש הישיבה הרב נתן שטיינברג עושה סיום הש"ס וכל הבחורים פוצחים בריקודים. שירי וריקודי 'דבקה' ו'הורה' אותנטיים לצד האפריקנים המתופפים.

במוצאי שבת אירחה הישיבה באכסנייתה בווארזאזאט קבוצת פולקלור מרוקאית מקומית, עם תופים ודרבוקות. ראש הישיבה הרב נתן שטיינברג עושה סיום הש"ס וכל הבחורים פוצחים בריקודים. שירי וריקודי 'דבקה' ו'הורה' אותנטיים לצד האפריקנים המתופפים

התנערי מעפר קומי

" – יום חמישי היום, והאור של שבת קודש מתקרב... כל בחור יודע שקיים אור גדול, איי, אור מתוק! אור של שבת קודש, וכשהאור הזה מתקרב אלינו, איי, כשהאור המתוק והמחיה הזה מתקרב ובא אלינו, ועוטף אותנו, ומחיה ומחמם את לבנו..."

קול נעימה ענוגה, נוגה, עולה ובוקעת מירכתי החדר. שני נערים חבוקים בגיטרות, עיניהם עצומות בשלווה גדולה, ואצבעותיהם נעות־מרקדות על המיתרים. רבי נתן שטיינברג ניצב בתווך, בין שתי שורות נערי, וזרועותיו פרושות בדבקות, על פניו זרועה נהרה, והוא מתנשא עם תלמידיו הרחק מסמטאות ה'מִלְאָח' של וואראזאזא, להיכלות של קדושת ומתיקות שבת...

" – אבל לפעמים מגיע בחור עד ל'שוועל' המפתן של שבת קודש, והלב שלו יבש, והוא מרגיש מנותק, מרוקן, וגם כשהוא שר 'התעוררי כי בא אורך...', הוא הולך ומתנתק, הולך ומתקרב..."

"....ובמו עינינו ראינו יהודים, שכשהם שרים את ה'קומי צאי מתוך ההפיכה', זולגות מעיניהם דמעות של חשק! דמעות של כלות הנפש!.. ולמרות שגם הם רוצים אוכל טוב וטיוילים והנאות, ואולי אפילו בשבת עצמה, בתוך הרגשות הרוחניים – עדיין הם מבקשים להם את תענוגות החומר, אבל לצד כל ההנאות האלו, הנפש שלהם כבר הציצה ונפגעה, וקלטה את ה'נפשי יצאה בדברו', והיא כבר לא רגועה... היא מבינה שיש תענוג מופלא וגבוה יותר מכל צורות העונג המוֹפְּרֹת להם, אוכל ושתיה וטיוילים..."

■ ■ ■

ישיבת 'קה אכסוף' נוסדה למטרה הזו בדיוק, לקבץ אל תוכה נערים שנתלשו בשלב זה או אחר מהישיבתיות המקובלת, חדלו להאמין בעצמם, איבדו חיות וחיבור, והחלו להתנתק.

רבי נתן שטיינברג בשיעוריו המתנגנים, רבי אהרן גומבו בשיחות הלהבה שלו, יוצקים בהם שוב את החיבור. חושפים לפניהם את המאור והחינויות, מספרים להם על עולם עצום של אור ותחיה המצוי ממש בתוכם...

מדי בוקר לפני שיעור העיון בגמרא, מוסר לפניהם רבי נתן שטיינברג שיעור תחיה באמונה ומעניק להם כלים בהתמודדות מול קשיי הקיום. השיעור נמסר בדרך של שירה משתפכת, לצד שיטתו החינוכית – לרבי נתן מגע עמוק גם

עם היכל הנגינה. שני נערים בעלי חוש לנגינה, מלווים את השיעור בגיטרות... השיעור הזה נופח אור וחיות במושגים אפרוריים.

"בחור קם בבוקר", אומר רבי נתן בלהט, "הוא פוקח את עיניו, ורואה שוב את העולם המעצבן, המתנגש הזה, מגיח ובא... והוא אומר לו לעולם, 'שוב הגעת! מי בכלל קרא לך?...' לך תיקח בחור כזה ותושיב אותו ליד דף גמרא עם רשב"א..."

"אז אנחנו מביאים אותו לתפילה מתנגנת, ולשיעור אמונה מתנגן, השיעור והנגינה יוצקים בו שלווה... משלווה אפשר להתקדם.. כעבור שעה הוא כבר יושב בשמחה ליד הרשב"א..."

רבי נתן מתייחס בשיעור־המתנגן הזה לקשיים ומכשלות שהתרחשו אותו יום בישיבה. בשיעור עולים נושאים נפיצים ורגישים, שבישיבות אחרות מכחישים את עצם קיומם. "לפעמים", אומר רבי נתן, "ניגש אליי בחור בערב, שבר כלי, מְתַנֶּה את ייסורי נפשו, ומבקש שאדבר מחר בשיעור המתנגן על נושא פלוני שהוא מתקשה בו. אין צורך לומר שהשיעור מחר יתרכז בו".

■ ■ ■

ישיבת 'קה אכסוף' מרבה לעשות שימוש בכלי הנגינה. חלקים שלמים מהתפילה, עבודה שנערים במצבם דשים בעקב של שעמום ויובש, מתקבלת כאן בהתפעלות והתחדשות. רוקדים בהוצאת ספר התורה בשבתות ושני וחמישי, שרים בפסוקי דזמרה, ונערים המחפשים להם צבע ועניין בבורות נשברים, מוצאים לפתע שבמרוצתם לעינוגיו הדלוחים של עלמא דשיקרא – דילגו על היכלות קסומים ביותר, הממתינים להם בהיכל הישיבה. השיר שליווה אותנו בכל המסע והפך להמנון הרשמי 'געווולד אמונה' מלחניו של הרב שטיינברג, יצא זה עתה כסינגל בליווי מקהלת בחורי ישיבת 'קה אכסוף'.

איך אתם הופכים, שאלנו את רבי נתן שטיינברג, את האורות האלו של התפעלות והצפת־הרגש לדרך חיים? ארס ה'מלומדה' פסח על ישיבתכם?
"רגש יכול להפוך לדרך חיים", אומר רבי נתן, "אם הוא ניתן במינונים נכונים, ובטעמים שונים... מה זה טעמים שונים? צורות מתחלפות של רגש

רוחני, מגנינות מתחלפות בתפילה... ככלל, אנחנו נלחמים מלחמת חורמה בשגרה ובשחיקה".

"לפעמים", אומר הרב גומבו, "הרגש כבר מצוי שם בלאו הכי... ותפקידנו כבר לא להגדיר אותו, אלא לְמַנֵּף אותו לצרכי שמים... כל ליל שישי ה'חבר'ה' עושים קומזיץ גדול, עם שירה וגיטרה, וגם וודקה... אם אנחנו לא נְמַנֵּף את זה לצרכינו, הקומזיץ עדיין ייערך שם, והרגש והוודקה ישמשו חלילה צרכים אחרים... העולם אומר 'שאינו יודע לשאול את פתח לו'... למה? כדי שלא ישאל במקומות אחרים ויקבל תשובות אחרות..."

"בלילות שישי כאלו אנחנו רותמים את שכרותם למסע של מודעות עצמית טוטאלית... ללילות סוערים יש סגולה להביא את האדם לחשיפה וחידוד־התחושות, להישיר מבט נועז מול עצמם... ואז הם באים למצב של ווידוי, הם בוכים על שאיפות שגויות, ומתאבלים על ההחמצות שלהם... מדי ליל שישי נעשה אצלנו בחינת פורים... לפעמים זה גם מביא לשינוי עמוק".

בחורים פתוחים לשיחות נפש?

"לגמרי. מודעות, בישיבתנו, היא בראש סדרי העדיפויות. הנפשיות היא חלק מסדר היום".

■ ■ ■

האווירה בין ראשי הישיבה לבחורים פתוחה מאוד כמעט חברית. "זה לא קצת מוגזם?" שאלנו, "איך ניתן בכלל להשפיע, לסנוט, להוכיח תלמיד שהוא מרגיש שראש הישיבה חבר שלו?

"קשה להאמין", אומר הרב גומבו, "אבל דווקא המחיצות הנמוכות בינינו גורמות לאווירה של פתיחות וגילוי לב נדיר כזה שאי אפשר כמעט למצוא בישיבות הממוסדות". והוא צודק. מיילך, בחור שישב איתנו בספסל האחורי של האוטובוס ושמע את השיחה, התערב באמצע: "בישיבה הקודמת שלי כל הזמן הסתרתי מהמשגיח את המעשים שלי, פחדתי, חששתי. היום אני מספר הכל. אני מרגיש שאוהבים אותי. שלא שופטים אותי מיראה אלא מאהבה". "חשוב להבין שאנחנו כראשי ישיבה מוכנים להכיל את הפנייה הישירה והקשר החברי עם הבחורים בשביל להרוויח את הקשר הנפשי הזה איתם", אומר הרב גומבו, "אנחנו בונים אצלם אמן כזה שבונה אותם לעיתים יותר מקשר של אב ובן".

ואכן ראשי הישיבה עשו פלאות אצל רבים מתלמידיה על אף הקריטריונים הלא פשוטים שהם מציבים למתדפקים על דלתותיה הרי שישנם כאלו שמרדו בישיבות הממסדיות ובהורים הדוחקים ולא מבינים אל ליבם, ו'קה אכסוף' החזירה אותם לחיים, נתנה להם מענה אמיתי למצבם ובנתה אותם לתפארת. **יש לישיבה שלכם דגל? שאלנו.**

"ודגלו עליי אהבה", אומר הרב גומבו, "הקרבה הנפשית עם ראשי הישיבה. ניקח למשל את עניין שיחות־המוסר הרווח בישיבות. במקום זה אנחנו מרבים בשיחות פרטיות. ההבדל – מכריע. שיחות כלליות הן הערמת־מידע... 'מידע' מאבד תפוגה ביציאה הראשונה לרחוב. במקום 'מידע' אנחנו קְשׁוּבִים לצרכים ייחודיים, וגם שותלים בכל נפש את צרכיה הייחודיים. מחדירים בו את תחושת הייחודיות. יש לך תבנית נפשית לגמרי משלך. זר לא יבין'. זו הרגשה נוסכת־בטחון, והיא מחוללת מהפיכה!".

נדבר גלויות. הבעיה הבורעת של הנוער בדורנו, המכשירים האלקטרוניים, הבעיה פסחה עליכם?

"בעיית המכשירים האלקטרוניים", אומר רבי נתן, "איננה סוגיה לעצמה ולא דורשת התמודדות בפני עצמה. בחור שהצלחנו 'לשייך' לרוחניות, והחל להרגיש טעם ומתיקות בקדושה, לא יבקש תענוגים כאלו... שם התפקיד שלנו..."

"בפועל אנחנו מרגישים הצלחה עצומה עם העניין הרגיש הזה. ברגע שנפתח הלב, והבחור נעשה כלי לקליטת העניין הרגשי – הוא מבקש מאיתנו שניקח ממנו את המכשירים האלו".

"עניין המכשירים הוא חוק בל יעבור בישיבה ואין בו פשרות כלל וכלל. בניגוד לישיבות אחרות לבחורים מהסוג הזה שיש מי שמעלימים עין, אצלנו זה הדבר הראשון. 'רוצה להיות בישיבה? זרוק את המכשיר'", אומר הרב גומבו, "ותתפלאו לשמוע שבחורים בישיבה מתנוזים מכל מגע עם המכשירים הללו מתוך רצון, מתוך הקרבה להיות תלמיד בקה אכסוף ולא לשקוע בטומאה הזו", אומר הרב שטיינברג.

"יש גורם שמייחד את הישיבה שלנו", אומר הרב גומבו. "אנחנו מחדירים להם שתי נקודות מרכזיות. ראשית, השאיפה לגדלות... בחור שמצוי במשברים, לא צריך לפתח תחושה של 'בינוני' ומטה בקודש. הוא עדיין שייך לשאיפות הגדלות. איך אנחנו מצליחים? על ידי הַאֲדָרַת תפקיד הדרך! **אנחנו מלמדים שרוחניות היא תהליך. תהליך שהזוגזוג והנפילות הם חלק ממהותו.** אדם מרגיש רע כשהוא גולה ממצבו הראוי, מנותק ממקומו הטבעי, ואנחנו נותנים להם תחושת 'שייכות' ותחושת 'תהליך', ותחושת 'בית' – גם בתהליכי העלויות־נפילות. מלמדים אותם לראות גם בנפילות 'מקום'... בתנאי כמובן, שהן חלק מתהליך כולל..."

"בחור בישיבה יודע! גם כשאני גוער בו – ואפילו גוער קשות – הוא לא בתהליך נפילה! גם בשיא הגערה, הוא שייך בעיני לתפיסות נשגבות... זה קִמְתָן רגשי פגיעה... ויוצק בכל המהומה שמתרחשת בגיל הזה תהליך יָצוּק. בברסלב נתנו לתפיסה מקום רחב, אבל היא שווה לכל נפש. אנחנו הגדרנו אותה, והפכנו אותה לדרך חיים".

ניגון העשבים. ראשי הישיבה הרב שטיינברג והרב גומבו עם תלמידי הישיבה ב'זיץ' ביער

ביגון ובנעימה. ראש הישיבה הרב נתן שטיינברג בשיעור לתלמידי הישיבה